

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DEKİ KÖY ENSTİTÜLERİNİN TOPLUMSAL
DEĞİŞMEDEKİ YERİ**

HATİCE AKAR

**İzmir
2011**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DEKİ KÖY ENSTİTÜLERİNİN TOPLUMSAL
DEĞİŞMEDEKİ YERİ**

HATİCE AKAR

**DANIŞMAN
PROF.DR. MUSTAFA YILMAN**

**İzmir
2011**

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum Türkiye'de Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişime Etkisi adlı yüksek lisans tezimin tarafımdan bilimsel, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01.06.2011

Hatice AKAR

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında
“T¼RKİYE’DEKİ KÖY ENSTİT¼LERİNİN TOPLUMSAL DEğİşMEDE YERİ”
Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof Dr Mustafa YILMAN

¼ye :Yrd. Doç. Halim AKGÖL

¼ye :Yrd Doç. Mustafa G¼VENDİ

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	405110
Yazar Adı / Soyadı	HATİCE AKAR
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 25642230554
Telefon / Cep Telefonu	5447109444
e-Posta	dr_serra17@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	TÜRKİYE'DEKİ KÖY ENSTİTÜLERİNİN TOPLUMSAL DEĞİŞMEDE YERİ
Tezin Tercümesi	THE IMPORTANCE OF VILLAGE INSTİTUES İN ASPECT OF SOCIAL DEVELOPMENT
Konu Başlıkları	
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Eğitim Bilimleri Bölümü
Anabilim Dalı	Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	65
Tez Danışmanları	Prof. Dr. MUSTAFA YILMAN
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezime ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

04.07.2011

İmza:.....

Makar

Yazdır

TEŞEKKÜR

Kuruluşlarının üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen Köy Enstitüleri, üzerinde günümüzde bile en çok konuşulan, yazılan ve tartışılan konulardan birisidir.

Türkiye'nin kültürel, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmek ve topluma modern bir yaşam sunma amacıyla oluşturulmuş Köy Enstitüleri, özgün eğitim kurumu olmanın yanı sıra çok yönlü bir kalkınmanın merkezi olmuştur.

Köye yönelik bir değişim hareketi/projesi olarak başlayan enstitüler on yıl gibi kısa bir süre varlığını koruyabilmiştir. Etkileri birçok bilimsel araştırmaya konu olan enstitüler ile ilgili çok farklı görüşlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Araştırma alan yazından edinilen bilgilerin objektif olarak değerlendirilmesiyle oluşturulmuş, karşıt görüşler dikkate alınmıştır.

Araştırmanın her aşamasında bana zaman ayırdığı, akademik tavrıyla bana örnek olduğu için, bilgisinden ve görüşlerinden yararlandığım danışmanım, Sayın Prof. Dr. Mustafa YILMAN' a, ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocalarım Yrd Doç. Dr. Halim AKGÖL' e, Yrd. Doç Dr. İrfan YURDABAKAN' a ve Yrd. Doç Dr. Vesile YILDIZ' e teşekkür ederim

Bütün yaşamım boyunca hep sevgi ve şefkatle, sabırla yanımda olan, büyük bir inançla beni cesaretlendiren annem Gülizar AKAR' a, ağabeyim Ömer AKAR' a ve ablam Cavidan KARABACAK 'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Haziran 2011

Hatice AKAR

İÇİNDEKİLER

TESEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	2
1.TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE EĞİTİM	4
1.1 Toplumsal Değişme ve Eğitimin	4
1.2.Cumhuriyetin İlk Yıllarında(1923-1930) Eğitim ve Toplum Yapısı	6
1.3 Eğitimci Projesi.....	11
1.4 Eğitimcilerin Görevleri.....	15
1.5 Eğitimci Projesinin Sonuçları.....	16
2.TÜRKİYE'DE KÖY ENSTİTÜLERİ DENEYİMİ	18
2.1 Köy Enstitüleri,Kuruluşu,Amaçları ve İlkeleri.....	18
2.2 Kuruldukları Yerler	19
2.3 Öğretmen Kaynağı.....	22
2.4 Öğretim Programları.....	25
2.4.1 I.Deneme Programı.....	26

2.4.2 II.1943 Öğretim Programı.....	29
2.4.3 III.1947 Öğretim Programı.....	32
2.4.4 IV 1953 Öğretim Programı.....	34
2.5 Köy Enstitülerine Yapılan Eleştiriler.....	35
Problem Cümlesi.....	39
Alt Problemler.....	39
Araştırmanın Amacı.....	39
Araştırmanın Önemi.....	40
Sayıtlar.....	41
Sınırlılıklar.....	41
İlgili Kavramlar.....	42
BÖLÜM II.....	43
1.İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	43
BÖLÜM III.....	46
YÖNTEM.....	46
Evren ve Örneklem.....	46
Verilerin Toplanması.....	47
Veri Analizi.....	47
BÖLÜM IV.....	48
BULGULAR VE YORUMLAR.....	48

Eğitim Alanında Etkisi.....	48
Sosyal Alana Etkisi.....	51
Ekonomik Alana Etkisi.....	52
Sağlık Alanına Etkisi.....	53
Kültürel Alana Etkisi.....	55
BÖLÜM V	57
SONUÇ	57
ÖNERİLER	60
KAYNAKÇA	61

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de 1939-1954 döneminin eğitim hareketleri açısından özellikle öğretmen eğitimi bağlamında önemli ve özgün bir uygulama olan köy enstitülerinin öğretmen eğitimindeki farklı yaklaşımları nedeniyle, Türk toplumunda oluşturdukları ciddi aydınlanma ve kalkınma hareketini değerlendirmek, eğitimin ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliklerle olan etkileri ve bunlar arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Araştırmada Köy Enstitüleri toplumsal bir olgu ve değişim hareketi olarak ele alınmış, bu çerçevede ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal değişme ve gelişmemizdeki etkileri incelenmiştir.

Araştırma; Köy Enstitüleri’nin, öğretmen yetiştirme amacının yanı sıra Türk toplumunun sosyal ve kültürel yönlerden kalkındırılıp ne tür bir toplumsal değişime neden olduğunu saptamayı amaçlayan; alan yazınlardan toplanan bilgilere, belgelere ve bilimsel kaynaklara dayalı kuramsal betimleme türünde yapılan nitel bir çalışmadır. Doküman incelemesinden elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

Köy enstitüleri; köylüyü bilgilendirmek ve köylüye Cumhuriyet aydınlanmasını gerçekleştirecek eğitimcileri yetiştirmek amacıyla, 17 Nisan 1940’ta 3803 sayılı *Köy Enstitüleri Kanunu* ile oluşturulmuş kurumlardır. Üretime dönük, katılımcı, demokratik, öğrenci odaklı, dayanışmayı yücelten ve sanatla zenginleştirilmiş bir eğitim anlayışını benimsenmektedir.24 Ocak 1954 yılında ilköğretmen okullarıyla birleştirilerek kapatılmışlardır.

Anahtar Kelimeler:Köy Enstitüleri,Köy Kalkınması

ABSTRACT

In this study, The Village Institutes effects on educational changes in economic, social, and cultural areas, as well as their relationship with these was searched.

Because of the role The Village Institutes played in enlightenment it spurred among Turkish people, and the value, they placed on different approaches to training teachers, it was an important and original application. For this purpose of research, The Village Institutes were seen as a social phenomenon and movement of change.

The aim of the study was to determine what effects The Village Institutes had on cultural and social development apart from training teachers in Turkish Society. A qualitative research, letters, documents, and other scientific works were cited. In addition, all data was examined via descriptive analysis.

The Village Institutes were established on April 17, 1940 under The 3803 Village Institutes Act with the hope that educators would teach villagers and educate them about the Republican ideological enlightenment. An educational understanding that was productive, democratic, student – centered, enriched by art and appreciated cooperation was adopted. On 24th January 1954, The Village Institutes merged with traditional first teacher - training schools and were no longer operated

Key words: Village Institutes, Village Development,

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Türkiye’de, Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar öğretmen yetiştirme programlarında değişik uygulamalar yapıldığını görmekteyiz. Bu uygulamalardan en önemlisi, üzerinde en fazla durulan ve halen tartışma konusu olan köy enstitüleridir.

Köy enstitülerinin Türkiye’de öğretmen eğitimindeki yeri ve önemi üzerinde çok farklı ve karşıt görüşler ileri sürülebilmektedir. Köy enstitülerinin amacı ve öğretmen eğitimindeki yaklaşımları, Türk toplumunun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yeri ve önemi üzerinde en fazla tartışılan; konuşulan konuların başında gelmektedir.

Köy enstitüleri; 1930’lu yıllarda savaş sonrasının sorunlarını henüz çözememiş, eğitim düzeyi son derece düşük, ekonomik yönden oldukça zayıf, gelişmemiş bir ülke görünümü içerisindeki topluma; modern bir yaşam sunma ve ekonomik kalkınma alanında yeterlik kazandırma girişimi olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Köy Enstitüleri’nin öğretmen yetiştirme yaklaşımları ayrı bir bakış açısıyla ele alınarak değerlendirilmek durumundadır

Köy enstitüleri anılan yıllarda Türk toplumunun eğitim yoluyla kalkındırılması felsefesinin bir yansıması olarak görülebilir. Genelde eğitim, her türlü sosyal değişimin ve kalkınmanın etkin bir aracı olarak kabul edildiğinden ve eğitimin temel direğinin öğretmenler olduğu gerçeğinde birleştiğinden, bunun öğretmenler eliyle yapılması kaçınılmaz olmaktadır.

Atatürk ‘Köylü milletin efendisidir.’ sözü ile Türkiye’nin köyden başlayarak kalkınabileceğine inandığını belirtmiştir. Toplum; nüfusun yüzde seksenini oluşturan kırsal bölge insanların eğitiminden başlayarak kalkındırma çabası Yeni Türkiye Cumhuriyet’i için eğitim alanında ciddi bir reformu gerekli kılmıştır.

Nitekim bu bağlamda Köy Enstitüleri, Türk toplumun hızlı değişimi ve ekonomik kalkınma kazanması bağlamında etkili bir denemedir.

Kısaca değindiğimiz Köy Enstitüleri, bu çalışmamızın odak noktasını oluşturmakta ve öğretmenlerin toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki işlevsel rolü üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Dolayısıyla Köy Enstitüleri toplumsal bir olgu ve değişim hareketi olarak ele alınmakta, bu çerçevede ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal değişme ve gelişmemizdeki etkileri incelenmektedir.

Problem Durumu

Osmanlı Devleti'nin ardından kurulan Türkiye'de, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde birçok yenilikler gerçekleşti. Gerçekleştirilen toplumsal değişiklikler içerisinde şüphesiz eğitim-öğretim alanında yapılanlar ayrı bir öneme sahiptir. O günün şartlarına uygun yenilikler yapılma yoluna gidilerek cinsiyet ve köylü-şehirli ayrımının yapılmadığı, fırsat eşitliğinin gözetildiği bir eğitim sistemi getirilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde halkın büyük çoğunluğu köylerde yaşamakta ve okuma yazma oranı da çok düşüktür. Kurtuluş Mücadelesinden çıkmış ve yüzyıllar boyunca eğitimsiz bırakılmış Türk toplumunun karşı karşıya bulunduğu iç ve dış sorunlar göz önüne alındığında, bunların etkin çözüm yolunun eğitimden geçtiği, bu eğitimin ise hızlı ve yaygın bir nitelik kazanması gerektiği anlaşılmış olup bunun ancak köy enstitüsü modeli bir öğretmen eğitimi aracılığıyla yapılabileceği anlaşılmıştır.

Eğitimin tüm topluma yaygınlaştırılması ve benimsetilmesi; ülkenin topyekün kalkındırılması dönem şartları için en uygun ve gerçekçi yöntem olarak görülmüş ve bu amaçla Köy Enstitüleri kurulmuştur. Ancak öngörülen toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin sağlanıp sağlanamadığı konusu hiçbir zaman gündemden düşmemiştir.

Köy enstitülerinin kurulduğu 1940'lı yılların Türkiye'si, özellikle kırsal kesimde okuryazar oranının çok düşük olduğu bir ülkedir. Köy enstitülerinin temel amacı bu cehaletle mücadele etmek ve köylerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapısının eğitim yoluyla iyileştirmektir. Bu amaçla köy öğretmeni ve köye yarayacak meslek erbabını yetiştirmek hedeflenmiştir. Bu elemanlar yaşamda yararı olmayan bilgiyle donatılmış elamanlar değildirler. Sağlam bir kuramsal temele sahip, aynı zamanda iyi bir uygulayıcı özelliği taşıyan eğitimcilerdir.

Yaşanılan zamanın şartları dikkate alındığında yapılacak reform hareketlerinin tüm yurt geneline yayılması ve halka benimsetilmesi ancak eğitim yoluyla sağlanabileceğinden; değişim politikalarının sosyal yaşama yansıtılması ve kısa sürede uygulamaya geçilebilmesi yalnızca eğitim ve öğretmen üzerinden sağlanabilir. Zamanın devlet yöneticilerinin bunun farkına varması büyük önem taşımaktadır.

Sosyal değişimin şekilleri arasında en sağlıklı ve kalıcı değişme şekli eğitim ve bilim yoluyla gerçekleştirilenidir. Ancak bu tür bir değişme zaman alır ve emek ister. Değişmede görev alacak tüm tarafların, özellikle bunu uygulamaya koyacak öğretmenlerin eğitimi özel bir anlam ve değer taşır.

Köy Enstitülerinin toplumsal yaşamdaki değişim etkisini daha iyi anlayabilmek adına Cumhuriyet 1940'lar öncesi toplumun yapısını ve işleyişini yakından incelemek gerekir.

1.TOPLUMSAL DEĞİŞME VE EĞİTİM

1.1Toplumsal Değişme ve Eğitim

Toplumsal değişme, toplumsal yapının, onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesi olarak tanımlanabilir (Tezcan,1994:191). Toplumsal değişme,belirli bir toplumda, belli bir zaman aralığında, nedenleri ve sonuçları az çok gözlenebilen, tüm sosyal ilişki ve boyutlarda meydana gelen, somut, olgusal değişmeler, başkalaşmalardır (Yaka,2011:44) Toplumlar yapılar, kurumlar ve ilişkiler sürekli değişmektedir. Dolayısıyla her toplum daima değişim içindedir.

Toplumsal değişmeyi sağlayan nedenler çeşitlilik gösterdiği gibi, bu nedenlerden bazılarının ön plana çıkması toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Eğitim de toplumsal değişimin nedenlerinden biridir. Eğitimi toplumsal değişmeyi sağlayan en önemli kurumlardan biri olarak gören gelişmekte olan ülkeler, ekonomik ve teknolojik gelişmeyi sağlayan, hürriyet, adalet ve eşitlik ilkelerine dayanan yeni bir toplumsal düzenin yaratıcısı olarak da eğitimi görmektedir. Dolayısıyla bu görüşü savunanlara göre eğitim toplumsal değişme meydana getirebilir ya da toplumsal değişmeye sebep olabilir(Eskicumalı,2003:1-2).

Tutucu kesim tarafından benimsenen görüşe göre; eğitim kurumları mevcut toplumsal, ekonomik ve politik yapı ve ilişkilerden bağımsız hareket edemez. Dolayısıyla, eğitim yeni bir toplumsal düzen meydana getirmez, aksine toplumdaki hâkim sınıfların çıkarlarını koruyarak ve eşitlikçi olmayan toplumsal ve ekonomik ilişkileri yeniden üreterek mevcut durumu devam ettirir.

Diğer bir görüşe göre eğitim kurumları toplumsal değişme meydana getirecek potansiyel ve sınırlılıklara sahiptir. Ancak bu değişme toplumdaki diğer toplumsal, ekonomik ve politik kurumların aynı anda, aynı istikamette değişiyor olmasına bağlıdır. John Dewey (1937) tarafından benimsenen bu görüşün Türkiye'deki uygulamalarla uygun düştüğü düşünülmektedir. Dewey'e göre eğitim kendi başına yeni bir toplumsal düzen kuramayacağı gibi, politik alanda, endüstri ve teknolojide önemli değişikliklerin olması da yeni bir toplumsal düzen yaratmak için yeterli değildir. Politik, ekonomik ve teknolojik gelişmeler ancak eğitim kurumlarındaki

değişim çabalarıyla bütünleşirse toplumsal değişim meydana gelebilir.(Esperk,1978:123-144).

Değişmekte olan ülkelerde eğitim; yeniliklere ayak uydurabilecek bireylerin yetişmesinde görevlidir. Sosyal, politik ve kültürel değişimin aracı olarak görülür. Burada tartışma konusu; eğitimin toplumsal yapıyı etkilediği orandan ondan etkilenip etkilenmediğidir. Sadece eğitimdeki değişimle toplumsal bir değişim yaşanması beklenemez, karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Eğitim kurumları bilginin yanında ulusal kimliğin kazandırılmasında, toplumun değer ve kurallarının, alışkanlıklarının benimsetilmesinde yardımcıdır. Değişmede bir araçtır. Ancak tek başına yeterli gelmez. Ekonomik değişimin koşuludur, ekonomik değişim de eğitimin sonuçlarının koşuludur (Bahadır,1994:142-143).

Eğitimin bağımlı bir değişken olduğunu savunan görüşe göre, değişen toplum yapısı eğitim sisteminin belirleyicisidir. Eğitim sistemi toplumu yansıtır ve toplumsal gereklere karşılık verir. Topluluğun değerlerini sürdürme işlevini görür. Eğitimin yapısı bireyleri topluluğa bağlamak hedefinde olmalıdır. Bu görüşe göre toplum ekonomik ve toplumsal güçlerce belirlenir. Eğitim de bu güçlerce biçimlenir. Yani kendi başına biçimlendirici değildir.(Eskicumalı,2003:3)

Toplumsal, ekonomik, siyasi kurumlardaki dönüşüm toplumsal değişme için kaçınılmaz da olsa toplumsal ilişkilerin kültürel dayanağı ancak eğitim sistemindeki köklü değişimlerle kurulabilir. Eğitim ve toplum yapısı daima birbiri ile etkileşim içindedir ve birbirlerinin biçimleyicisidir. Sosyo-ekonomik ve siyasi etkenler toplumsal değişimin birinci koşulları iken, eğitim toplumsal değişmeyi harekete geçiren, hızlandıran ve değişen sosyo-ekonomik ve siyasi şartlar için gerekli bilgi, beceri ve değerleri yayarak neticelendiren katalizör görevindeki önemli bir kurumdur.

1.2 Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim ve Toplum yapısı

1923-1930 yıllarda Türkiye'deki ekonomik duruma bakıldığında Osmanlı'dan devralınan iç ve dış borçların getirdiği zorluklar göze çarpmaktadır. Mali durumu düzenlemek için kurulan ‘‘Düyun-u Umumiye’’, kamu gelirleri ile etkinliğini sürdüren, devlet içinde devlet niteliği taşıyan bir kurumdu (Kongar, 1981; 72). Vergi gelirlerinin büyük bir kısmı çiftçilerden alınan aşar vergisiydi. Aşar vergisi tarımsal ürünlerden yapılan hasatın onda biri alınarak tahsil ediliyordu. Aşar vergisinin yanı sıra köylülerden alınan yol vergisi, hayvan vergisi ve eğitim vergisi yaşanan ekonomik sıkıntıların daha da artmasına sebep oluyordu.

Cumhuriyetle birlikte ülkenin her yönden kalkınması zorunluluğu doğmuş, ancak halkın büyük çoğunluğunun eğitim ve öğretimden yoksun bulunması, kalkınma çabalarının önünde ciddi bir engel olarak görülmüştür. Bu engelin giderilmesi için ilk yapılması gereken toplumu oluşturan bireylere okuma-yazma öğretilmesiydi.

Nitekim öncelikle halkın eğitim ve öğretim düzeyinin yükseltilmesi, kendisinin bilinçlendirilmesi gerekmiştir. Harf devriminin yapıldığı yıllarda nüfusun büyük çoğunluğu, şehirle tam anlamıyla bütünleşmemiş bir durumdaydı. Köylerin geleneksel tarım biçimleriyle geçimini sağlayan bireylerden oluşması; okur-yazarlığı hayat biçimini değiştirebilecek bir araç olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Bunun için okuma yazma kurslarıyla birlikte eğitim öğretim seferberliği başlatılmış ancak istenen sonuç köy bazında elde edilememiştir. *1935’de 16 milyonu geçen nüfusun ortalama olarak %85’i okuma yazma bilmiyordu. Erkeklerde okuryazar oranı %23,3 olmasına karşın bu durum kadınlarda %8,2 ‘yi ancak buluyordu. Yalnız köy nüfusu ele alındığında erkeklerde okuryazar oranı %17,3, kadınlarda ise %4,2 ‘ye kadar düşüyordu. Doğu Anadolu’da ki okuma oranı ise %1 idi.*(Arman,1969:251)

Harf devriminin daha ilk yıllarında okul ve öğrenci sayısının arttığı gözlenmiştir. Yeni harflerin basım tekniğinde sağladığı kolaylık, dolayısıyla basılan kitap sayısında da artış sağlamıştır. 1923–1928 yılları arasında yıllık kitap basım ortalaması 600 ile 800 arasındayken, 1931’de bu sayı 1000’e yaklaşmıştır (Ortaylı, 2002: 104). Harf devriminin ilk sonuçları bazı önemli beklentilere de yol açmıştır. Bu sonuçlarla 1930’lu yılların başlarında okur-yazar nüfusun %19’a ulaştığı görülmüştür.

Bu oran 1935’e kadar değişmemiş, 1950’de %32’ye ulaşmış. Ancak, 1970’lerde nüfusun yarıdan fazlasına erişebilmiştir (Çavdar, 1985: 1560). Böylesi bir gelişme Cumhuriyetin belki de en önemli ve başat olan amacının gelişmesinde büyük bir adım olarak ele alınabilir. Toplumda var olan ikiciliği kaldırması açısından harf devrimi önemli bir gelişmedir.

Dönem şartlarında nüfusun yüzde seksenini oluşturan köylü halkının eğitim düzeyinin düşük olmasının yanı sıra, son derece ilkel bir tarım ile geçimini sürdürmekte ve köylünün birçoğu doktor, sağlık memuru ve ilaç yüzü görmüyordu.

Okuma yazmanın ve sosyal hayatın bu denli kötü durumda olması eğitim alanında mutlak bir değişimi kaçınılmaz kılmıştır. Köylerde sadece okuma-yazmadan değil aynı zamanda tarih bilgisi, sağlık bilgileri, yaşamsal anlam taşıyan bilgiler verilmelidir. Köye gönderilecek olan öğretmen; sanattan, ekonomiden, tarımdan anlamalıdır.

Çünkü köylünün geçim kaynağı tarımdır ve ilkel yöntemler kullanılmaktadır. Köylünün tarım anlayışı değiştirilmeli, köye gerekli başka elemanlar görevlendirilinceye kadar, öğretmen, okul dışında her türlü hayat için gerekli eğitimi köylüye vermelidir.

Atatürk’ün dönem içinde yaptığı konuşmalarda Cumhuriyet eğitimin tanımı şöyle geçmektedir: “Ordularımızın ihraz ettiği zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz ihraz ve idame edeceksiniz ve behemehâl muvaffak olacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi takip edeceğiz. Ve sizin tesadüf edeceğiniz mevani kıracağız.”(MEB, 1946; 19).

Atatürk'e göre öğretmen ordusunun kazanacağı zafer tüm orduların kazanacağı zaferlerden daha üstündü.

Eğitim alanında yapılan ilk yeniliklerden biri 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat kanunu olmuştur. Kanun şu maddelerden oluşmaktadır.

Madde 1: Ülkedeki tüm bilim ve öğretim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır.

Madde 2: Şer'i ye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıflarınca idare edilen tüm medrese ve mektepler Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır.

Madde 3: Şer'i ye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekteplere ve medreselere ayrılan para, Maarif bütçesine geçirilecektir.

Madde 4: Maarif Vekâleti yüksek din uzmanları yetiştirmek için Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayrı mektepler açacaktır.

Bu kanun ile öncesinde dini eğitim temelinde şekillenen özel ya da Şer'i ye Evkaf Vekâleti'ne bağlı iki tip öğretim yapıldığı okullar Maarif Vekâleti'ne bağlanmış, böylece tamamen batılı ve laik bir eğitim olarak Cumhuriyet Türkiye'sine temel atılmıştır(DİE, 1973; 436).

Öğretim Birliği ile birlikte toplumda Osmanlı'dan beri süregelen ümmet bilinci yerini Cumhuriyet ile millet bilincine bırakmıştır. Bu aynı zamanda Kurtuluş Mücadelesi vermiş bir toplumun, bağımsızlığının yanı sıra kültürel alanda da reformlarını başarı ile sürdürdüğünün önemli kanıtıdır.

Cumhuriyet'in eğitim düzeninde bu amaçlara uygun bir yöntem geliştirebilmek amacıyla, Türkiye'ye dünyaca tanınmış bilim adamları ve eğitimciler davet edilmiştir ki; bunlardan biri de Columbia Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. John Dewey'dir. Dewey, Türk eğitimi ile ilgili olarak yalnızca siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmede önderlik edeceklerin yetiştirilmesinin yetmeyeceğini, tüm yurttaşların buna hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim alanındaki yenilik hareketlerinden biri olan Latin harfleri ile ilgili 1926 yılında ¼lkemize davet edilmiş olan eğitim bilimci Prof. K¼hne raporunda Arap alfabesinin ¼ıkardığı zorluklara değinmiş, batı uygarlıklarına uyumu sağlamak için Latin alfabesine ge¼ilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca zorunlu ilköğretimin önemine dikkati ¼ekerek, bunun olabilmesi için öğretmen yetiştirme şekillerinin ¼erçevesini raporunda sunmuştur.

K¼hne'ye göre ‘meslek eğitiminde en önemli nokta, ilkokul öğretmenlerinin pratik yaşamın görevlerini algılamaları ve öğrencilerini doğru bir meslek görüşü ile eğitmeleri idi.’

Mustafa Kemal: ‘Eğitim işlerinde kesinlikle başarılı olmak gerekir.’ diyerek, ‘Okuma yazma seferberliğinde’ de ulusuna önderlik etmiştir. Harf devrimini izleyen yıllarda sayısı 20.489 a ulaşan Ulus okulları ‘Cumhuriyet’in en büyük eserlerinden biriydi. Ulus okullarında bir yıl içinde 1 milyon yurttaşımız okuma, yazma öğrenmiştir. 1928’lerdeki amaçlanan nokta on yıl sonra herkesin okuyup yazabilmesini öngörmekteydi. 1935 yılı istatistiklerinin son dönem tablosunda okuryazar oranının 2,5 milyon artış göstermesinin nedenlerinden biri, Atatürk’ün başlattığı Ulus Okulları Toplu Katılımının bir sonucudur. Yılman;1990:103

Çizelge 1. 1935 Yılı Nüfus Sayımına Göre Şehir ve Köy Nüfusunun %12 Oranı ile İlköğretim Çağındaki Nüfusun Cinsiyetlere Göre Dağılımı

KÖY			ŞEHİR			
	Çağ Nüfusu	Öğrenci Sayısı	Okul Oranı	Çağ Nüfusu	Öğrenci Sayısı	Okul Oranı
E	715.947	284.096	19.16	236.363	230.785	50.58
K	766.698	85.229	5.75	219.954	69.236	15.17
T	1.482.645	369.325	24.91	456.317	300.021	65.75

Sadece okuma yazma öğrenen kişilerin sayısını arttırmak tek hedef olamazdı. Eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması ve eğitimi, sık sık dile getirildiği gibi, cehalete karşı açılan savaştan galip çıkabilmede etkin kılabilme çok daha önemli idi.

Tüm bunların yanı sıra, anılan yıllarda öğretmen yetiştirme işi hem nitelik hem de nicelik bakımlarından hiç de iyi durumda değildi. 25 öğretmen okulundan yalnızca 6'sı işe yarar durumdaydı. Zorunlu ilköğretim çağındaki 1,5 milyon çocuktan yalnızca 300 bini okuyabiliyordu. Eldeki 9 bin ilkokul öğretmeninden yalnız 4 bini öğretmen okulu çıkışlı, diğerleri "Ehliyetnameli" idi. Bu duruma acil olarak önlem alınmalıydı.

İsmail Hakkı Tonguç, köy eğitimi problemlerinin sosyolojik ve ekonomik temellerine karşı en çok ilgi gösteren bir eğitimci oldu. Türkiye'nin eğitim durumunu, Batı ülkelerinin eğitim durumlarını inceledi. Halk evlerinin çalışmalarını yakından bilen biri olarak, "Köycülük" fikrinin nasılda işlemez olduğunu gördü. Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki birbiri ardına gelen istifalar ve yönetim değişiklikleri (

M. Necati'nin ölümü-...-Saffet Arıkan) belirlenen eğitim programlarının (millet mektepleri) istenilen düzeyde başarılı olmasını engelliyordu.

Milli Eğitim Bakanlığı'nda bir ilerleme sağlamak yolundaki başarısızlıklar sonucu Atatürk Son kararını verdi ve eğitim sistemini tepeden tırnağa ıslah etmek değil, tırnaktan tepeye doğru kesin bir adımla işe başlamak için Tonguç'a bir fırsat vermiştir.

1.3 Eğitim Projesi

Köy Enstitüleri'nin bir ön uygulaması olarak da değerlendirilen Eğitim Projesi 1930'lu yılların eğitim alanındaki ciddi yeniliklerden biridir.

Kirby, eğitim projesinin Türkiye'ye özgü orijinal bir fikir olduğunu şu sözleri ile ifade eder; "...eğitmen fikri tamamıyla millidir; hiçbir yerden kopya edilmemiştir..." (Kirby, 1962; 118).

Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan 1935 yılında İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürü olarak atadı. İsmail Hakkı Tonguç'un başkanlık ettiği heyet, ülkenin dört bir yanını gezerek ilköğretimdeki sorunlarla ilgili ihtiyaç analizine yaptılar. Heyetin gözlemlerinden çıkan sonuçlara göre, köye gönderilen öğretmenler köy hayatına uyum sağlayamamaktadırlar. Köy okulunda okuma yazma öğrenen köylüler bilgilerini işe dönük kullanmadıkları için kısa sürede unutmaktadırlar.

Eğitim projesinin amacı; "Köy ve şehir toplumları arasındaki uçurumu doldurmak, şehir ve köy çocuklarının hayat imkânları arasındaki farklılaşmayı kaldırmak" olarak tanımlanıyor (Kirby, 1962; 138)

Atatürk'ün de köylerdeki eğitim sorunun çözümlenebilmesi için bu proje ile yakından ilgiliydi. Dönemin Erzurum-Doğu Bölge Umum Müfettişi olarak görev yapan milletvekili Tahsin Uzer 'in hatıralarında, Atatürk'ün eğitim kurslarının isimlendirmesini anılarında şöyle anlatılır;

"Aziz yurttaşlarım, sonsuza dek unutamayacağım bir iyi rastlantı ile ben de bu tarihi toplantıda, Atatürk'ün Çankaya köşkinde bulunuyordum. O zaman ki Milli

Eğitim Bakanı Saffet Arıkan da aramızdaydı. Söz sırasında bir üzüntüsünü dile getirerek Atatürk 'e:

-Elimde bol para var ama ne yazık ki eleman yok, dediler:

Büyük Atatürk sanki böyle bir durum karşısında kalacağını biliyormuş gibi, konuyla günlerce, haftalarca düşünmüş, kafa yormuş ve bir çözüme varmış kararlılığı ve güvenliliği içinde Saffet Arıkan'a şöyle demişti:

-Canını sıkma Saffet! Bunun da bir çıkar yolu vardır. Ordunun, özellikle Cumhuriyet sonrası ordusunun yetiştirdiği çavuşlardan, zekâsı ile kendisini göstermiş olan bu çavuşlar, kısa süreli kurslarla bu iş için yararlı elemanla durumuna getirilebilir. Bunlara EĞİTMEN diyebilirsiniz, buyurdular.

Heyetin raporu ışığında ‘‘Köy Terbiyecisi’’ olarak adlandırılan eğitimciler 150’den az kişinin yaşadığı köylerde, hem eğitim işlerinin hem de köylülere ziraat işlerinde rehberlik edeceklerdi.

Tonguç, öğretmen okullarında uygulanan programların eskimişliğini ve bunun öğretmenlerin daha sonraki çalışmalarına yaptığı olumsuz etkiyi, programların yenilenmesi, uygulamalı iş eğitimine yer verilmesi hakkındaki görüşlerini şu sözleri ile belirtir:

‘‘ Köy yaşamının gerektirdiği bilgiler ve beceriler, köy okulu örgütünün ve işletme çabalarının istediği hazırlıklar bu programın içinde kendini göstermeli idi... Adayların köylerde pratik ve esaslı uygulamalar yaparak yetişmeleri için gerekli önlemler alınmadıkça ülkenin gereksinimi olan öğretmen yetiştirilmiş olmayacaktır...’’

Yapılacak olan bu uygulamalardan başka, öğretmen okullarının kendi çevrelerinde bahçe, tarla, hayvan bakımı gibi işlerle, köycülük organizasyonu, Köy Kanunu, Köyün kalkınması ve inkılâbın atılımlarına uyan bir varlık göstermesi yolunda sürekli çalışmaya ve okul dışındaki uygulamalardan alınacak sonuçların ve izlenimlerin bu sürekli çalışmaların içine katılmasına ve bir arada işlenmesine elverişli bir alan durumuna getirilmesine... Öğretmen köyün içine girdiği gün, ye adayların daha yetiştirildikleri kurumda iken köy yaşamına doğrudan karışacak ve

işinin verimini arttıracak yetenek ve becerilerle donatılmaları gereklidir.(Tonguç,2007;180)

İlk olarak, deneme mahiyetinde bir kurs açılmasına karar verildi. Bu iş için uygun kişileri bulmak üzere Kayseri, Yozgat, Çorum ve Eskişehir'in köylerinde bakanlıkça bir inceleme yaptırıldı. İncelemenin ardından, Eskişehir'e bağlı Çifteler bucağındaki Mahmudiye köyünde açıldı. Ankara köylerinden erler toplanarak kursa tabi tutuldular(Kültür Bakanlığı, 1937: 82).

Eğitmen adaylarının okuma yazma bilmelerinin dışında,"köy hayatını bütün külliyetle yaşayarak bilmiş ve köye bağlanmış" olma,"köyde yapacağı işler dolayısıyla karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda" olma, "köye sade fakat ileri kıymetli bir hayatı sokabilmek için bıkmadan çalış(ma)", "köylüye rehberlik edebilme", "köyün mukadderat ile kendi mukadderatını ve bunlarla devletin mukadderatını birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışabilme"(Tonguç, 1938:188-189) gibi nitelikleri taşıması gerekiyordu.

Eğitmen kursları, köye yakın yerlerde açılmıştı."Kurslar genellikle Eğitimci adaylarının çalışacakları küçük köylerde uygun vasıfta yetiştirmeye elverişli araziler üzerinde (mütevazı binalarda ya da çadırlarda işe başlamış) yer ve bina itibariyle her türlü ihtiyacı karşılayacak hazır binaları, çok kuvvetli sağlam toprakların, ... bizzat eğitimci tarafından meydana getirilmesi ön plana alınmıştır."(Gedikoğlu, 1949; 156)

Kültür Bakanlığı Dergisi'ndeki bir rapora göre; kurstaki erler her sabah otobüs ile işyerlerine dağıtılırlar. Bir grup çayır biçer, bir grup ot balyası yapar, bir başka grup pullukla tarla sürer, bir grup ağıllarda atçılık veya koyunculuk dersi görür. Ameli dersler için icabına göre birkaç saat devam ettikten sonra tarlada, çayırdaki, ağılda, makine başında nazari derslere başlanır. Derelerin kenarında söğüt ağaçlarının altında toplanılarak okuma-yazma ve yurt-yaşama bilgisi derslerine devam edilir... Bu faaliyetlerden başka erlere Ankara inşaat usta okulu öğretmen ve talebeleri tarafından inşaat işleri de öğretilmektedir (Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937: 82).

Raporu incelemeye devam ettiğimizde, kurstaki eğitimleri sırasında eğitimci adaylarına, mikroskop kullanarak mikropların gösterildiğini ve tabii ki eğitimcilerin ilk kez karşılaştıkları bu olay karşısında ne kadar şaşırıldıklarını, ya da eğitimcilerin gözleri önünde koyunlar üzerinde otopsi yapılarak koyunların ve diğer hayvanların iç organlarının eğitimcilere gösterildiğini öğreniyoruz (Kültür Bakanlığı Dergisi, 1937: 89-92).

Eğitimciler bir yandan teorik derslerin eğitimini alırken diğer yandan da gidecekleri köyde köylülere tarlada, bağda, bahçede yardımcı olmak, köyün ve köylünün yaşam seviyesini yükseltmek için gerekli olan bilgileri iş içerisinde öğrendiklerini görüyoruz.

Mahmudiye kursunun olumlu sonuçlanmasıyla eğitimci kursları uygulamasına devam edilmesine karar verildi. 11 Haziran 1937'de 3238 sayılı " Köy Eğitimci Kanunu " ve 7 Temmuz 1939 tarihinde de 3704 sayılı "Köy Eğitimci Kursları ile Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun "un mecliste kabulüyle, köy eğitimci kursları ülke çapında yaygınlaştırıldı. Köy enstitülerinin kurulmasıyla beraber köy eğitimci kursları, o bölgedeki köy enstitülerine bağlanarak faaliyet göstermişlerdir. Kapatılacakları 1947 yılına kadar, kurslardan 29'u bayan olmak üzere 8675 eğitimci yetiştirerek, köylere göndermişlerdir.

1.4 Eğitmenlerin Gevleri

Eğitmen kurslarında yetiştirilerek eğitmen olarak atananların gevleri, ‘‘Köy Eğitmenleri Kanun ve Talimatnamesi’’nde (Köy Eğitmenleri Kanun ve Talimatnamesi, 1938:8-9) şoyale belirlenmiştir:

Eğitmenlerin çalıştırıldıkları okulların birinci sınıfına talebe sayısı 50’yi geçmemek üzere(9, 10, 11, 12, 13) yaşındaki çocuklar alınırlar. Sayısı 50’yi geçecek olursa 9 veya 10 yaşındaki çocuklar alınmazlar.

Birinci sınıfa alınan çocuklar üç yıl okutulur ve bu müddet zarfında okula yeni talebe alınmaz. Üç yıllık bir devre faaliyeti bittikten sonra okulun birinci sınıfına yeniden talebe alınır.

Eğitmenler haftada en az iki gece buldukları köyün yetişkinlerini de okuturlar.

Eğitmen, bulunduğu köye, köy kanununa uygun olarak Kültür Bakanlığınca verilen planlara göre bir okul binası yaptırır. Bu binanın her türlü işlerinde köylüler ve ustalarla birlikte çalışır. Okulun eşyasını muhafaza eder.

Eğitmen bulunduğu köyün ve okulun her türlü eğitim işleri ile ilgilenir. Bu işlerin temizlik ve sağlığa ait olanlarını köylüler ve talebe ile birlikte bizzat yapar.

Eğitmenler, buldukları köylerde tarım işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik ederler.

Eğitmen, ziraat direktörleri veya memurları tarafından verilen plana göre bulunduğu köyün zirai durumunu kayıt ve tespit eder. Bunun sonucu istenildiği zaman kaza ziraat muallimine veya vilayet ziraat direktörüne verir.

Eğitmen, bulunduğu köyde bir fidanlık yetiştirir. Bu fidanlıktan istifade ederek, köy kanununa dayanarak köy için birer hektardan aşağı olmamak üzere bir koru ve meyve bahçesi tesis eder. Köyün meydanının ve sokaklarının ağalanması için kılavuzluk eder.

Eğitmenler, Ziraat Bakanlığınca verilecek aletlerle buldukları köylerin yağmur durumunu tespit ederler.

Ziraat Bakanlığı, eğitimcilerin buldukları köylerin özelliğine göre eğitimcilerle üretimi artırıcı, ıslah edici ve kolaylaştırıcı araçlar verir. Eğitimci bu gibi araçlardan köylüleri de yararlandırır.

1.5 Eğitim Projesinin Sonuçları

Gedikoğlu'na göre, eğitimci yetiştirme işinin köy ve memleket kalkındırmasında sağladığı yararlar şunlardır(Gedikoğlu,1949:192-200):

1. *1936'dan 1947'ye ders yılı başına kadar 8675 eğitimci yetiştirilmiş, bunlarla 7090 köyde okul açılmıştır.*
2. *Eğitimci yoluyla köye yalnız alfabe, okuma-yazma biraz hesap ve yurt-yaşama girmemiştir. Eğitimci, köye yaşayış, yeni çalışma ve ziraat işleri bakımından yeni araçlar ve bilgiler de götürmüşlerdir.*
3. *Eğitimcilerin verildikleri köylerde küçük tipte okul binaları yapılmış, bunlar daha sonra o köylere verilen enstitü mezunlarına çok yararlı olmuştur. 1936-47 arasındaki 6-7 yıl, ileri yılların okul inşaat işleri için yararlı bir hazırlık devresi oldu.*
4. *En yararlı ve anlamlı olan noktası da, köy enstitülerine öğrenci yetiştirmeleridir.*
5. *Eğitimcilerin köy eğitim ve öğretiminin verimli olmasında oynadıkları faydalı bir rol de, tek öğretmenli ve birden fazla sınıflı köylerde, öğretmene yardımcı olmalarıdır.*
6. *Yazma ve okumada, dilekçe ve mektup yazmada, köy idaresine ait defter ve cetvelleri düzenlemede, köy muhtarının yazı işlerini idare eden, danışılan bir insan olmaları nedeniyle de yararlı olmuşlardır.*

Kirby'e göre eğitimci projesinin sonuçlarını ise şöyle ifade etmiştir (Kirby,1962:124-133):

Türkiye'nin eğitim probleminin genişliğini aydınlatarak, daha temelli ve daha yüksek seviyede bir deney olan Köy Enstitüleri'ne köy çocuklarının katılmasına

kaynak hazırladı. Bununla kalmayıp, teşkilatı, idaresi ve işleyiş tarzı ile Türk eğitimciliğine birçok müspet değerler kazandırdı.

Eğitmen deneyi beklenmedik bir şekilde Türkiye'nin manevi evrimi problemini de canlandırdığını; başarılarından çok, ortaya çıkardığı ve karşılaştığı zorlukların, toplumun maddi uygarlığının değiştirilmesi işi ile manevi kalkınması işi arasındaki sıkı ilişkiyi gösterdiğini de belirtmektedir. Yalnızca kurs sırasında değil, dış dünyada da başarılı olmaları, kursta iken gösterdikleri başarıları devamlı olarak göstermeleri için gereken araçların bulunması da deneyimin önemli sonuçlarındandı.

Tonguç, Gedikoğlu ve Kirby' den farklı olarak eğitmenlerin faaliyette bulunurken köylere ilettikleri düşünsel öğeler olan; Bayrak fikri, Türklük fikri, Vatan ve millet kurtarıcılarını tanıtmak fikri, Memleket fikri, İnsanca yaşama fikri, Çocuk kıymeti bilme ve nüfusun çoğalması fikri, Ziraatta fenni usulü tatbik etme ve makine ile ziraat yapma fikri ve Köylerin kalkınma fikri üzerinde durmaktadır. (Tonguç,1939:135-142).

Özetle eğitmenler, köylerde maddi ve müspet iş bakımından gündüz ve gece talebelerine okuma- yazma, hesap öğretiler. Kış günleri gece odalarda halka gazete, dergi makalelerini, gönderilen broşürleri, ziraata, yurt işlerine ait yazıları okudular ve anlattılar.

Köylerin ev, sokak, çeşme ve meydanlarının temizliği ile ilgilendiler. Köyün yolları ile ilgili olarak yolları, köprüleri yapıp tamir ettiler. Köylerin idare işleri ile ilgilendiler. Köylerde muhtarların çoğu okuma ve yazma bilmedikleri için yazı işlerinde onlara yardım ettiler. Ziraat işleri ile ilgilendiler. Fidan diktiler ve bütün bu işlerde istenilenden daha fazla başarılı oldular. (Tonguç,1939:192-200)

Eğitmen projesi, Köy Enstitüleri öncesinde denenmiş ve başarılı olmuş bir deneme olması açısından önemlidir. Köy sorununa kırsal sorunlara ve ihtiyaçlarına göre eğitime yönelik yeni bir yaklaşım olduğundan, köy enstitülerinin başlangıç aşaması olarak kabul edilebilir.

2. TÜRKİYE’ DE KÖY ENSTİTÜLERİ DENEYİMİ

2.1 Köy Enstitüleri,Kuruluşu, Amacı ve İlkeleri

Köy Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okulları’ndan olumlu sonuç alınmasının ardından 17–29 Temmuz 1939’daki I. Maarif Şurası’nda ilköğretim sorunu ele alınmıştı. Köylünün eğitiminde yalnızca köylüye okuma-yazma öğreten bir öğretmenin yeterli olmayacağı, aynı zamanda köye gerekli diğer bilgileri de bilmesi gerektiği ortaya çıkmış ve köy öğretmeni yetiştirilecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerektiğine karar verilmişti.

17 Nisan 1940’ta 3803 sayılı *Köy Enstitüleri Kanunu* kabul edilerek, “Köy Enstitü”leri açıldı. Bu kanunun “Köy öğretmenleri ile köye gerekli başka mesleklerin erbabını iş eğitiminin ilkelerine uyarak yetiştirmek amacıyla ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde bölge müessesesi olarak açılan öğrencisi köyden alınan ve yatılı bulunan eğitim kurumudur.” şeklindeki 15. maddesi Köy Enstitüleri’nin amacını belirtmektedir.

Köy enstitülerinde temel ilke üretici eğitim, iş içinde iş yoluyla iş için eğitimdi. Tonguç enstitülerin ilkeleri ile şöyle demiştir.”...köy eğitiminin amacı, büyük ölçüde güçlü vatandaş, yani sosyal bilinçte, insan ve memleketin ‘’ siyasal, ekonomik ve kültürel hayatının gelişmesine katılacak’’, yani doğanın bütün güçlerine tutsak değil, egemen olabilecek bir güçte iş adamı yetiştirmek olmalıdır. Bizi bu amaca götürecek okul da kitap öğretimi değil, iş eğitimi olacaktır (Tonguç,1974:154)

Köy Enstitülerinin kuruluş amacı; köylerde bulunan yaygın bilgisizlikle mücadele etmek, köylerin ekonomik ve sosyal yapısında eğitim kanalıyla düzelmeler ve gelişmeler sağlamaktır(Akyüz, 1989: 434).

Semerci’ye göre, ‘’yüzyıllardır savsaklanan köylerin insanlarını eğitim, tarım ve el zanaatları yönünden nitelikli bir üretici olarak yetiştirmek amacıyla Türkiye’de Köy Enstitüleri açıldı. Enstitülerin amacı bu çocukların karakterini, değer yargılarını bozmadan üretici iş eğitimiyle yoğurarak kişilik sahibi, laik bir öğretmen yetiştirmektir. Cumhuriyet köylüsünü de kendileri gibi yetiştirmesi için köylerde görevlendirmektir...’’ (Semerci,1990:163-172).

Kirby'e göre ise, eğitim politikasının "...zaruri amacı, modern ölçülere göre zirai ekonominin rasyonelleştirilmesini kolaylaştırmak, eğitimi bunun başlıca aracı olacak şekilde korumak ve yürütmektir."(Kirby,1962:112).

Tonguç enstitülerin amacı ile ilgili "devrim için eğitim" tanımlamasını yapmıştır. Ona göre "... tarihsel koşulların hazırladığı olanaktan yararlanarak iktidara katılıp elde edilen yürütme gücü ile emekçi sınıfları bilinçlendirme ve devrimsel süreci hızlandırmak için girişilmiş bir devrim stratejisi ve taktiği..." şeklinde değerlendirilmektedir.(E.Tonguç,1969:270).

Köy Enstitülerinin amacı şu şekilde özetlemek mümkündür:

- a- Köy Enstitüleri ile köye öğretmen yetiştirmek,
- b- Yeni öğretmen modeli ile köyde lider rolü üstlenebilmesi için farklı bir öğrenim süreci ve yöntemini uygulayabilmek,
- c- Eğitim yoluyla tarımsal ekonomi rasyonelleştirilmesi,
- d- Sadece öğrenim çağında olanlara okuma-yazma öğretmeye yönelik değil, halkı eğitmeye yönelik biçimde bir eğitim sisteminin uygulanabilmesi
- e- Köy halkını ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamda etkin kılmak, bilinç düzeyini yükseltmeye çalışmak amaçlanmıştır.

2.2 Kuruldukları Yerler

Köy Enstitüleri genellikle kentlerden uzak yerlerdeki geniş arazilere kurulmuşlardır. Bunun amacı, tarım derslerinin iş yaparken öğretilmesi için gerekli olan arazilerin kent içlerinde bulunmasının zor olmasıdır. Ayrıca köy çocuklarının kent yaşamına alışıp, köyde devamlı çalışmayı istememe durumunun engellenmesi ve öğretmenin ileride görev yapacağı çevreye yakın özellikleri olan yerlerde yetişmesi gerekliliğidir.

1940 yılında 10 tane daha köy enstitüsü açılmıştır. 1944'e kadar enstitü sayısı 20'ye çıkarılmıştır. Bu sayının 24'e yükseltilmesi planlanmıştır, ancak bu gerçekleştirilememiştir.

“Açılan 21 Köy Enstitüsü'nden 1951–52 öğretim yılı sonuna kadar 1398 kadın, 15.943 erkek olmak üzere toplam 17.341 öğretmen yetişmiştir.” (Altunya, 2005: 19–20; Gedikoğlu, 1970:231).

Köy Enstitüleri ve açıldıkları iller şöyledir:

1. Akçadağ Köy Enstitüsü - Malatya(1940)
2. Akpınar Köy Enstitüsü – Samsun(1940)
3. Aksu Köy Enstitüsü – Antalya(1940)
4. Arifiye Köy Enstitüsü – Sakarya(1940)
5. Beşikdüzü Köy Enstitüsü – Trabzon(1940)
6. Cılavuz Köy Enstitüsü – Kars(1940)
7. Çifteler Köy Enstitüsü – Eskişehir(1937)
8. Dicle Köy Enstitüsü – Diyarbakır(1944)
9. Düziçi Köy Enstitüsü – Adana(1940)
10. Ernis Köy Enstitüsü – Van(1948)
11. Gök köy Köy Enstitüsü – Kastamonu(1939)
12. Gönen Köy Enstitüsü – Isparta(1940)
13. Hasanoğlan Köy Enstitüsü – Ankara(1941)
14. İvriz Köy Enstitüsü – Konya(1941)
15. Kepirtepe Köy Enstitüsü – Trakya(1938)

16. Kızılcıllu Köy Enstitüsü – İzmir(1937)
17. Ortaklar Köy Enstitüsü – Aydın(1944)
18. Pamukpınar Köy Enstitüsü – Sivas(1941)
19. Pazarören Köy Enstitüsü – Kayseri(1940)
20. Pulur Köy Enstitüsü – Erzurum(1942)
21. Savaştepe Köy Enstitüsü – Balıkesir(1940)

Köy enstitülerinin yerlerinin seçimi rastlantısal olmamıştır. Seçilen yerlerin belirlenmesinde Kirby düşüncelerini şöyle belirtmiştir. ”Her bölgenin az çok merkezi bir yerinde bulunması, her birinin bu özelliklere göre ziraat faaliyetlerinin merkezileştirilmesi istenecek bir şeydi... Seçilecek yerlerde su bulunması, hastane, Pazar ve hükümet dairelerine ulaşma imkânları bulunması lazımdı... (Kirby,1962:202).

Gedikoğlu'na göre kuruluş yerlerinin seçiminde tarım işlerine elverişli arazinin olması, merkezi olması, okul ve öğretmen durumu, hava ve su bakımından sağlık koşullarına uygun yerler olması aranan özelliklerdendi. Bununla birlikte hiç yapısı bulunmayan, çadırla işe başlamak suretiyle kurulan enstitülerde vardır. Fakat birçok enstitü, ilk yıllarda, köy okulunda, diğer boş yapılardan, varsa fırın ve hamam gibi kuruluşlardan yararlanmışlardır.(Gedikoğlu,1970:40-41)

Köy Enstitülerinin haritası incelendiğinde Türkiye geneline dağıldığı görülmektedir.

Hemen her köy enstitüsünün şehir ve kasabaların dışında, tren yolu ya da şoseye yakın, devlete ait ve arazisi tarıma elverişli yerlerde kuruldu. Seçilen yerlerin hava, su bakımından sağlığa elverişli, köy ve kasabaların yakınında, bucak merkezi ortasında ve 2-3 ilin bölge merkezliğini yapacak durumda olmasına dikkat edildi. Eğitim-öğretim etkinlikleri her bölgenin özellikleri ve koşulları dikkate alınarak planlandı. Yörenin koşullarına göre tarım, bağcılık, balıkçılık vb. ürünler yetiştirilecekti. Enstitülerde ‘‘ yaparak yaşayarak öğrenme’’ ilkesi uygulanacaktı.

2.3 Öğretmen Kaynağı

Köy enstitülerinin insan kaynağı, öğrenci ve öğretmen bakımından incelendiğinde şu özellikler ön plana çıkmaktadır.

Köy Enstitüsü Kanunu'nun üçüncü maddesinde ‘‘Enstitülerde tam devreli köy okullarını bitirmiş, sıhhatli ve müsait köylü çocuklar seçilerek alınır...’’ hükmü yer alır.

Enstitülere sadece köy çocuklarının alınmasını Gedikoğlu şöyle açıklar. ‘‘ Şehir ve kasaba çocuklarının eğitim olanakları, türlü eğitim kurumlarıyla ayaklarına kadar götürülmeye çalışılırken, köylere de köy enstitüleri yolu ile gidilmesi tedbiri alındı. Bu yol köy çocuğunu yalnız ilköğretime kavuşturmak, köyün öğretmeni ve gerekli diğer elemanları olarak yetiştirmekle kalmayacak; aynı zamanda yüksek

öğrenim yapmalarını, toplumun türlü hizmet alanlarında çalışmalarını da sağlayacaktır(Gedikoğlu,1970:58)

Enstitülere köy çocuklarının alınmasındaki en önemli neden, öğretmenleri köye gönderememe, gönderilenleri de köyde tutamama gibi sorunların olduğu ortamda köyde kalacak öğretmen yetiştirme fikri idi. Çözüm yolu olarak köy çocukları alınıp, köy ihtiyaçlarına göre hazırlanacak ve köylerde görevlendirilecekti.

Gedikoğlu, öğrencilerin seçiminde aranılan özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- a- Köylü çocuğu olacaktır.
- b- Öğrenci adayları sağlıklı, gülbüz ve sağlam olacaktır.
- c- Alınacak öğrenci zeki, enerjik, çalışkan, yaş ve sınıf düzeyine göre bilgi, iş başarıma derecesi iyi olacaktır.(Gedikoğlu,1970:57-58)

Köy enstitülerinde kaynak bakımından karşılaşılan önemli bir sorun da öğretmen bulma konusudur. Enstitülerde verilecek eğitimin, klasik okullardan farklılık göstermesi nedeniyle uygun öğretmenler bulmak önemli bir konu idi. Köy enstitülerine aşağıdaki okullardan mezun olan öğretmenler atandı.

- 1- Yüksek okullar ve üniversite fakülteleri
- 2- Gazi Terbiye Enstitüsü
- 3- Öğretmen okulları
- 4- Ticaret liseleri ve orta ziraat okulları
- 5- Erkek sanat okulları ve kız enstitüleri
- 6- Köy enstitüleri
- 7- İnşaat usta okulları

- 8- Bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki okulları mezunları öğretmen olarak çalışmıştır

Bunların arasında el sanatları, halk türküleri, ulusal oyunları öğreten Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan, Hasan Çakı, Kasnak Efe, Sili Layoş, Gaspar, Gabel gibi halk bilgisi olan ünlü usta öğreticiler de bulunmaktadır. Köy Enstitüleri yaşamsal bir döngüdür. Bu nedenle bu okullarda görev alacak öğretmenler; 24 saat görevleri başında olabilecek, sabırlı, özverili, gönüllü, hoşgörülü, kararlı ve dayanıklı, öğrencilerin ilgi, beceri, yetenekleri doğrultusunda öğrenme isteği yaratarak; öğrencilerin bireysel farklılıklarını göze alan, öğrencileri geleneksel eğitim yerine bilimsel ve özgün bilgilerle eğiten kişiler olmalıdır.

Hasanoğlu Köy Enstitüsü, 1942 yılında üniversite niteliğindeki Yüksek Köy Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür. Bu okulun açılma amacı, Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek ve enstitü hareketinin ruhuna, usullerine ve ülkelerine göre yetiştirilmiş personel sağlamaktır. 1942 yılında yaz aylarında altı aylık bir kurs açılmıştır. Bu kursa Çifteler ve Kızılcıllu Köy Enstitüsü ilk mezunları katılmıştır.

Yüksek Köy Enstitüsü'ne giren öğrenciler sekiz kola ayrılmıştır. Bunlar, güzel sanatlar, yapı, tarla ve bahçe ziraatı, hayvan bakımı, maden işleri, zirai işletme ekonomisi, kümes hayvancılığı, köy ev ve el sanatları koludur. Verilen dersleri başarı ile bitiren öğrenciler ayrıldıkları kolun derslerini göstermek üzere öğretmen olarak köy enstitülerine gideceklerdir (Özkucur, 1990:31-33).

Yüksek Köy Enstitüsü'nde; Köy Enstitülerinin talimatnamesinde yazılı öğretmenlikleri için kız ve erkek öğretmen, köylerde çalışacak gezici öğretmen, gezici başöğretmen, bölge ilköğretim müfettişleri ve Köy Enstitülerinde çalışacak öğretmen yetiştirilmiştir.

Maarif Vekilliği'nce hazırlanan ‘‘ Köy Enstitüleri Kanunu Layihası’’n da köy öğretmeni yetiştirilmesi işinde şu prensiplere uyulacağı belirtilmiştir. (Bahadır,1994:156)

- 1- Öğretmen adayını köyden almak.

- 2- Köylerden alınmış çocukları köy hayatından uzaklaştırmadan, iyi bir çiftçinin bilgilerine sahip ve bildiklerini de uygulayabilir halde yetiştirmek.
- 3- Öğretmenlik mesleği ile birlikte köyde geçecek demircilik, yapıcılık, dülgerlik, kooperatifçilik; kız öğrencilere çocuk bakımı, dikiş, ev idaresi, ziraat sanatları, hastaya bakmak gibi işleri de öğretmek.
- 4- Öğretmen olamayacakları öğrencileri, öğrendikleri işlerden birini yapmak üzere serbest köy hayatına bırakmak.

Öğrencilerin seçiminden öğretmenlerin yetiştirilmesine kadar büyük titizlikle kurulan köy enstitüleri, yeni öğretmen tipi ile köydeki ekonomik ve toplumsal dönüşümü sağlayarak aslında yeni bir insan tipini yaratmayı amaçladığı belirtmek mümkündür.

2.4 Öğretim Programları

Köy enstitülerinin ilk yıllarında gerek yerleşme ile ilgili sorunlar gerek öğrencilerle ilgili özellikler nedeniyle, esnek bir programı zorunlu kılmıştır.

Türkoğlu enstitülerin öğretim programı ile ilgili düşüncelerini şöyle belirtmiştir. "Köy Enstitüleri öğretim programlarının, amaçları, ilkeleri ve yöntemiyle, uygulamadaki sonuçlarıyla azınlığa yarayan bir eğitim geleneğini zorladığı, hatta kırdığı görülüyor. İşe yaramaz derslerin, anlaşılmaz konuların bilgilerin sıralandığı bir müfredat değil, yaşamla okulu birleştiren ve bunun eğitimini veren bir programlanmalıdır denebilir". (Türkoğlu,1980:50)

Öğrenciler her yaz 1,5 ay köyelerine izinli giderlerdi. Bu, onlara hem dinlence olur, hem de evlerindeki yaz işlerinde yardım olanağı sağlardı. Bu gidişlerinde köylerini kendi kendilerine inceleyip yazarak, çizerek bir köy dosyası hazırlamaları onlara ödev olarak verilir, nasıl yapacakları, neleri inceleyecekleri konusunda herhangi bir açıklama yapılmaz, yol yöntem gösterilmezdi, kendi anlayışlarına bırakılırdı. Her sınıf geçtikçe daha gelişmiş olarak köyelerine gittiklerinden, incelemeleri de gelişir, genişlerdi. Köylerinden dönünde incelemelerini bir sırala

olarak eğitim başına verirlerdi. Dersliklerinde bunların incelemesi ve görüşülmesi, öğrencilere gelecek yaz köylerinde nasıl daha gelişmiş bir inceleme yapabilecekleri için onlara düşün ve görüş kazandırır.(İnan,1998:71)

Köy enstitüleri öğretim programı 1937'den 1940' a kadar uygulanan deneme programı, 1943,1948 ve 1953' de hazırlanan program olmak üzere dörde ayrılır.

2.4.1 I. Deneme Programı

Köy Enstitüleri açıldığı anda elde hazır bir öğretim programı ya da hazır bir öğretim şeması yoktu. Her yeni oluşum gibi Köy Enstitülerinin öğretim programı da geçmiş uygulamalardan hareketle oluşturulmaya çalışılmıştır. Köy Enstitüleri öğretim programının geliştirilme çalışmaları köy öğretmenlerinin yetiştirilmesiyle başlar.

Gedikoğlu köy enstitülerine diğer okullara gönderildiği gibi hazır programların gönderilmemesinin nedenlerini şöyle belirtmektedir:

- Köy enstitülerinin yeni olması,
- Her köy enstitüsünün ayrı ayrı özellikler taşıyan yerlerde ve koşullar içinde kurulması,
- Doğru bilgiye ve deneye ulaşan kimselerin bulunmaması,
- Köy enstitülerinin daha sonra aldığı toplumsal, eğitimsel nitelikleri tam olarak ve kesin olarak ifadenin zor oluşu,
- Öğretimin kaç yıl süreceğinin kesinleşmemesi(Gedikoğlu,1970:84-85)

1937 yılında Kızılçullu ve Mahmudiye, 1938 yılında Keçiçepe, 1939 yılında da Gök köy öğretmen okulları uygulamalarıyla bir öğretim programının geliştirildiği söyleyebilir. Yazılı bir programın bulunmamasının yarattığı büyük boşluk, İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün genelgeleriyle ve her enstitünün öğretim kadrosunun çalışmaları ile doldurulmaya çalışılmaktaydı. 1 Temmuz 1940 tarih ve

435 Sayılı bir genelge ile 29 Ekim 1940'a kadarki sürede yapılacak işler açıklanmıştı.

Bu bir yılın programını kapsamaktaydı (Binbaşıoğlu, 1993: 42–43). Bu genelgede özellikle, enstitü arazisinin ağaçlandırılması, yol yapımı, bataklıkların kurutulması, toprakları işleme, bitki ve hayvanların zararlılardan korunması konusu üzerinde durulmuştu. Enstitünün çevre özelliğine göre sandal, yelkenli, motorlu deniz araçları kullanma, bisiklet-motosiklet kullanma, yüzme, ata binme gibi sporların öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştı.

Ulusal oyunları oynama, radyo ve gramofondan müzik dinleme gibi beceri ve alışkanlıkların kazanılması konusu da uygulanması kararlaştırılan diğer bir konudur. Enstitülerde bir gün halk oyunu öğrenme günü olurken diğer bir günün müzik günü olarak belirlenmiştir.

Genelgenin bir diğer özelliği ise; her enstitüye kendi özellikleri ve çevre koşulları dikkate alınarak programını düzenleme ve uygulama olanağı vermesiydi. Böylece genelgenin bir anlamda esnek bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Köy Enstitüleri'nin öğretim programlarının önemli bir özelliği olan “çevreye yönelik” ilkesi enstitülerin gelişiminde önemli bir yer sahiptir.

Örneğin Köy Enstitüleri'nde “Köy Sosyolojisi” adında bir ders okutulmuştur. Bu dersin kitabı enstitünün bulunduğu çevre incelenmeden teorik olarak hazırlanmazdı. Bu kitap enstitü bölgesinin toplumsal özelliğine uygun şekilde hazırlanırdı (Evren, 1998: 39).

Ancak genelgenin esnekliğine karşın yine de her enstitü kendi başına bir program uygulayamazdı. Köy Enstitüleri'nde uygulanacak öğretim programları her enstitünün öğretmenler kurulu tarafından hazırlanarak Bakanlığa gönderilir ve ancak Bakanlığın onayı alınırsa program uygulanırdı.

Köy Enstitülerinin programlarındaki derslerin yürütülmesi ile ilgili Gedikoğlu, program ve metot bakımından konuların işlenmesine kadar öğrenci serbestçe düşünebilir ve kendi kendine çalışabilir. Genel bilgi derslerinin işlenişinde sadece kitaplara, kara tahtaya, tebeşire, kalem ve deftere bağlı kalınmamıştır. Her dersin

yapısına uygun gözlem ve deneylere, araştırma ve incelemelere başvurulmuştur. Böylelikle sağlam, iliğe ve kemiğe geçen bilgiler, alışkanlıklar kazandırılmıştır.(Gedikoğlu,1970:91)

Her enstitü kendi bünyesi içerisinde birçok sıkıntıyı taşımaktaydı. Devletin ekonomik gücü eksiklikleri giderecek düzeyde güçlü değildi. Buna bağlı olarak her enstitü kendi şartlarını kendisi yaratmak zorunda kalmıştı. Bakanlığın onayını aldıktan sonra bu programı çoğaltarak öğretmenlere ve ilgililere dağıttı. Bu program hazırlanırken bazı ölçütler göz önüne alınmalıydı. Dikkat edilecek temel ölçütlerin en önemlileri arasında yer alanlar kısaca şu şekilde açıklanabilir: (Gedikoğlu, 1970: 85–86).

- Öncelikle hazırlanan programda konuların sınıf ve öğrenci düzeyine uygun olmasına,
- Konuların arasında bir bütünlük olmalı, bunlar birbirleriyle ilişkili ve tamamlayıcı nitelik taşımalarına,
- Konuların seçiminde öğrencilerin yeteneklerini ve kişiliklerini geliştirebilen ve güçlendirebilen noktalar üzerinde durulmasına,
- Kazandırılan bilgilerin aynı zamanda kullanılabilir ve işe yarar nitelikte olmasına,
- Öğrencilere iş sevgisi aşılanmalı ve iş karakterini kazandıracak konular seçilmesine,
- Seçilecek konuların ulusal ve insancıl nitelikleri geliştirmesi, toplumsal davranış ve alışkanlıklar kazandırmasına,
- Bireyleri konuların araştırılmasına, deney, gözlem, karşılaştırma, bileşim, kendi kendine çalışma, karar verme gibi etkinliklere yöneltmesine,
- Kişiyi bir işte sonuna kadar yer alabilme alışkanlığını kazandırması ve zorluklar karşısında yılmaması gerektiğini öğretmelidir.

Enstitülerin, kuruluş yıllarında çözümlenmesi gereken birçok sorunu vardı. Bunlar enstitülerin kurulmasından, bina, yol, su arkının açılmasına, köprü yapılmasına kadarki işlerin yanında; kış mevsiminin getirdiği bazı işlere kadar

gitmekteydi. Bundan dolayı öğrenciler ilk başta kültür derslerine fazla zaman ayıramamışlardır.

Deneme programı sonuçlarına göre 5 yıllık Köy Enstitüsü öğretim programının düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. Bu beş yıllık eğitim süresinin 114 haftası kültür, fen ve öğretmenlik bilgisine, 58 haftası tarım dersleri ve çalışmalarına, 58 haftası teknik dersler ve çalışmalarına ve 30 haftası da 5 yıllık sürekli dinlencelere ayrılmıştır. 1943 yılına kadar olan deneme devresi diye adlandırılan dönemde Köy Enstitüleri öğretim programı artık ortaya çıkmıştı.

Köy Enstitüleri diğer kuruluşlardan farklı olup, çok amaçlı eğitim kurumları olarak açılmıştı. Köy Enstitüleri gibi etkinlikler yeni insan tipi yaratmaya yöneliktir. “Köye gerekli eleman” yetiştirme amacı güdülmüştü. Köye gerekli eleman sözünden anlaşılın, öğrenciye sadece teori anlamında ders veren bir öğretmen değil; iyi bir sağlık uzmanı, iyi bir tarımcı, kooperatifçi özellikleri de olan köydeki yaşama uyum sağlayabilen ve halka önderlik edebilecek birisi olarak yetiştirilmesiydi (Bakkal, 1999: 72). Bu nedenle bu dönemde hazırlanan öğretim programında öğretmenlik dersleri yanında tarım ve teknik dersler de yer almıştır.

2.4.2 II. 1943 Öğretim Programı

İkinci dönem 1943’de 5 yılı aşan deneme sürecinden sonra ve 1943’teki II. Milli Eğitim Şurası’nda alınan kararlar bağlamında Köy Enstitüleri öğretim programı hazırlanarak Talim ve Terbiye Kurulu’nun 4.5.1943 tarihli ve 75 sayılı kararıyla kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Program her ders ve işin amaçlarını, metotlarını, konularını, ders çizelgesini saptamış bulunmaktaydı. Bu suretle öğretmenlere başvuracakları yolları, gerçekleştirecekleri amaçlar açıkça gösterilmekteydi. Ders ve iş konularının seçilişinde, sıralanmasında, deneme yıllarında olduğu gibi, çevreye görelilik, hayatilik gibi konulara önem verilmekteydi.

Bu programda derslerin ve konuların seçilmesinde temel olan ilkelerle üzerinde durulması gereken noktalar belirlenmiştir (Türkoğlu, 1997: 197–198).

Programın yarısının kültür ve öğretmenlik, yarısının tarım ve teknik ağırlıklı derslere ayrılması, teoriyle pratiğin yan yana olduğunun önemli bir işareti olmuştur. Gereksiz bilgi ve ayrıntı yerine gerekli konulara yer verilmesi, programın hayatilik yönüne vurgu yapmaktadır.

Ayrıca günlük hayatta kullanılabilir derslerin ve konuların seçilmesi yine pratikliğin bir yönünü belirlemektedir. Kültür dersleri uygulamalarının, uygun olan tarla, atölye gibi üretim alanlarında yapılması, eğitimin üretimle sonuçlandırılması üzerinde durulmalıdır. Enstitülerde farklı işliklerin yer alması bu ilkeyi destekler niteliktedir. Her enstitü teoride gördüğü bilgileri uygulayabilecek düzeyde eğitim vermelidir.

Programa göre Köy Enstitüleri'ndeki ders ve çalışmalar üç ana grupta toplanmaktaydı (Gedikoğlu, 1971: 88). Bu dersler; Kültür Dersleri, Ziraat Dersleri ve Çalışmaları, Teknik Dersler ve Çalışmalarını kapsamaktadır. Program 5 yıllık öğretim sürecinde bu ana ders grupları için ayrılan çalışma ve sürekli dinlenme zamanları da hafta olarak saptamıştır (Gedikoğlu, 1970: 88).

Bunlar 114 hafta Kültür Dersleri, 58 hafta Ziraat Dersleri ve Çalışmalar, 58 hafta Teknik Dersler ve Çalışmaları, 30 haftası 5 Yıllık Sürekli Tatiller şeklinde belirtilmiştir. Yıllık sürekli izin ise 1.5 aydır. Çalışma zamanının yarı dilimi kültür ya da genel bilgi derslerine, diğer yarı dilimi de eşit olarak tarım ve teknik ders ve çalışmalara ayrılmaktadır. Haftalık çalışma saati 44'dür. Bu 44 saatin 22'si genel bilgi dersleri, 11'i tarım, 11'i teknik derslere ayrılmıştır (Gedikoğlu, 1970: 88-89).

Görüldüğü gibi Köy Enstitüleri'nde yoğun bir çalışma temposu söz konusu olmuştur. Günlük, haftalık ve yıllık çalışmaların toplamı diğer okulların beş yıllık süresinin oldukça üstündedir.

Enstitülerde eğitim yıl boyunca sürmekteydi. Öğrencilerin yılda 1.5 aylık yaz tatilleri vardı. Öğrenciler ve öğretmenler tatil haklarını nöbetleşe gerçekleştiriyorlardı (Binbaşıoğlu, 1993: 43). Böylesi bir uygulama doğrultusunda enstitüde eğitim-öğretimin kesintiye uğraması engellenmiş oluyordu.

Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar, Müzik gibi dersler bulunmaktaydı. Ayrıca Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi, Ziraat İşletmeleri ve Kooperatifçilik gibi dersler de program içerisinde yer almaktaydı. Tarım dersleri ise kendi başına birçok ders grubunu bünyesinde barındırmaktaydı (Özgen, 1993: 67).

Bu dersler içerisinde Tarla Ziraatı, Bahçe Tarımı (Fidancılık, Meyvecilik, Bağcılık ve Sebzecilik Bilgisi), Sanayi Bitkileri ve Tarımı, Zootečni (Hayvan Bakımı), Kümes Hayvancılığı, Arıcılık ve İpekböcekçiliği, Balıkçılık ve Su Ürünleri Bilgisi olmak üzere toplam 7 çeşit ders bulunuyordu. Bu dersler enstitülerin bulunduğu coğrafi özelliklere göre bazı değişimlere uğruyordu. Çünkü programın amacı doğrultusunda teorik olarak verilen bilgi alanda, işlikte uygulanabilmeliydi.

Teknik ders ve çalışmalar grubunda da farklı dersler yer almaktaydı. Köy demirciliği bu derslerden biridir. Bu alanda kendi içinde farklı dallara ayrılmaktaydı. Bunun içerisinde sıcak ve soğuk demircilik, nalbantlık, motorculuk, motor ve makine kullanımı girmektedir.

Marangozculukta Köy Enstitüleri'nin eğitim sistemi içerisinde önemli yeri olan bir derstir. Çünkü her enstitü kendi binalarını kendisi yapmaktaydı. Marangozluk içine de dülgerlik, marangozluk, duvarcılık girmektedir. Ayrıca binalar için gerekli inşaat malzemelerini enstitüler kendileri karşıladığı için tuğlacılık ve kiremitçilik, taşçılık, kireççilik, duvarcılık ve sıvacılık, betonculuk gibi derslerde program içerisinde yer almaktaydı.

Sayılan bu dersler erkek öğrencilere verilen teknik dersler arasında yer alırlar. Kız öğrenciler ise daha farklı dersler almaktaydılar. Bunlar dikiş, biçki, nakış, örücülük ve dokumacılık, ziraat sanatları olmak üzere birtakım kısımlara ayrılıyordu. Kız öğrenciler ayrıca enstitüdeki öğrencilerin giyim ihtiyaçlarını da bir süre sonra karşılamaya başlamışlardır.

Köy Enstitüleri'ndeki derslerin yarısının tarım ve teknik ağırlıklı derslere ayrılması Köy Enstitüleri'nden mezun öğretmenlerin sadece alfabe öğretmeyeceği, köye yararlı olacağı, köylüye önderlik edeceği anlaşılıyordu. 1943 programı aynı

zamanda ülkemizi çağdaşlığa götüren tarım ve teknolojik gelişmeleri sağlayıcı bir içeriğe sahipti. Köylünün bilinçlenebilmesi, Köy Enstitülü öğretmenlerin köylere ulaşması ile gerçekleşecektir.

1943 programı standart bir program gibi görünse de program “esnek” bir programdır. Uygulanması tamamen öğretmenler kuruluna bırakılmıştır. Yıllık süreleri sabit kalmak suretiyle, her okul programın zamanını değiştirebiliyordu. Ayrıca, her enstitü çevre koşullarına göre değişik konulara daha fazla ağırlık verebiliyordu: Deniz kıyısındaki Beşikdüzü Köy Enstitüsü balıkçılığa önem verirken, İç Anadolu’daki bir enstitü de tahıla, pancar ve meyve-sebzeciliğe, hayvancılığa önem verebiliyordu (Binbaşoğlu, 1993: 49).

Bu durum programdaki esnekliğin farklı coğrafi koşullardan kaynaklandığını göstermektedir. Programa göre acele yapılması gereken bina, yol, köprü, su arki açılması, belli bir süre içinde bitirilmesi zorunlu ekim, hasat, harman kaldırılması gibi önemli işler çıktığında yeterli sayıda öğretmen ve öğrenci bütün gün ya da birkaç gün, bir ya da birkaç hafta süreyle aynı işte çalıştırılabilirdi. Bu çalışmalara katılan öğrenciler devam edemedikleri derslerini ileride uygun bir zamanda telafi ederlerdi (Binbaşoğlu, 1993: 50). Bu da programın esneklik özelliğinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu pek çok Köy Enstitüsü’nün faaliyetinde görmek mümkündür.

Köy Enstitüleri’nin ilk resmi programı olan 1943 öğretim programı, Köy Enstitüleri’nin kuruluş felsefesine bağlı kalınarak hazırlanmış ve bu doğrultuda 1947’ye kadar yürürlükte kalmıştır. Bu programla öğrencilere üretim içinde eğitim ve öğretim, beceriye ve işe dayalı eğitim, gerçekçilikten kaynaklanan eğitim vermeye çalışılmıştır.

2.4.3 III. 1947 Öğretim Programı

1947 öğretim programında bazı derslerin adları değiştirilmiş, saatlerinde değişikliklerle yapılmış, bazı dersler de kaldırılmıştır. Programı değiştirme nedenlerinin özünün bilgili öğretmen yetiştirmekte toplandığı görülür; bu ise, Köy Enstitüsü

Yasası'nın gerekçesine pek uygun düşmeyen bir istektir. Orada beceri ve alışkanlıklara daha çok yer verilmiştir (Binbaşıoğlu, 1993: 54). Bu programda öğretmenlik bilgisi adı altında bazı derslere yer verilmiştir.

Bu dersler arasında ruhbilim, çocukluk ve gençlik ruhbilimi, eğitim bilimi, toplum bilimi, eğitim bilim tarihi ve teşkilat, genel öğretim metodu, özel öğretim metodu ve uygulama bulunmaktadır. Böylece öğrencilere akademik bilgi verilmek istenmiş ve bu derslerin saatleri kesin olarak belirtilmiştir.

1947 programında, 1943 programına göre bazı farklı noktalar görülür. Bu dersler arasında yer alan; Kültür Dersleri, Genel Bilgi Dersleri (saatleri arttırılmış), Teknik Bilgiler, Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları (her yıl yaklaşık 1/3 öğretim yılı) Ziraat Ders ve Çalışmalarının saatleri arttırılmıştı (Akyüz, 2001: 341).

1947 öğretim programıyla Köy Enstitüleri felsefesinden ilk belirgin uzaklaşmalar görülmeye başlamıştır. 1947 öğretim programı, 1943 programına göre daha disiplinli, serbestlik ve esneklik anlayışından uzak bir öğretim programıdır. Enstitülerin bölge özelliğine göre ders seçme özgürlüğü kaldırılmış ve tarım derslerine klasik okullardaki gibi kurumsal bir nitelik kazandırılmaya çalışılmıştır.

1943 programında ekonomik prensip ve bölgesel şartlara uygunluk hâkimken, 1947 programında buna rastlamak mümkün değildir. Ayrıca 1943 programında erkek ve kız öğrencilerin ortak ve ayrı olarak öğrenmeleri gereken sanatlar açıkça belirtildiği halde, 1947 programında bu uygulamanın gerçekleşmediği görülmektedir.

Enstitülerin sanat okulu olmadığı gerekçesiyle Sanat Dersi ve Atölye çalışmalarını uygulamalı olarak değil de daha çok sınıf içi çalışma yapılmasına yol açacak şekilde düzenlenmeye çalışıldığı görülmektedir. İşe dönük eğitim felsefesinden; üretim içinde eğitim ve öğretim, beceriye ve işe dayalı eğitim anlayışından uzaklaşmaya çalışılmıştır

1943 programında iş ve sanat eğitimi hem araç hem de amaç olarak benimsenmişken, 1947 programında sadece araç olarak kabul edilmiştir (Boybeyi, 1998: 68). Asıl ayrılık bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü 1943 programı, iş

eğitimini, “üretici iş okulu” anlayışıyla; 1947 programı ise “klasik iş okulu” anlayışı yönünde geliştirmeyi amaçlamıştır (Boybeyi, 1998:69).

2.4.4.VI. 1953 Öğretim programı

Köy Enstitüleri’nde uygulanan son program olan 1953 programı ilk öğretmen okullarını da kapsayan ortak bir programdır ve o nedenle “Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı” adını almıştır. 1950–1951 öğretim yılında Köy Enstitüleri’nde karma eğitime son verildiği için kız öğrencilere ayrı bir program hazırlanmıştır. Hem kız hem de erkek öğrencilerin ortak okuyacakları dersler bu programda belirlenmiştir.

Bu dersler arasında Meslek Dersleri (Psikolojiye Giriş, Eğitim Psikolojisi, Öğretim Metodu ve Uygulama, Eğitim Sosyolojisi, Teşkilat ve İdare) Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi) Tabiat ve Fen Bilgileri (Tabiat ve Fen Bilgisi, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Sağlık Bilgisi) Matematik, Milli Savunma, Din Bilgisi, Beden Eğitimi, Müzik, Resim ve Yazı (kızlar için el ve ev işi) Tarım Dersleri, Serbest Çalışmalar. Türkçe dersi 1953 programında Türk Dili ve Edebiyatı adını almıştı. Derste Edebi Sanatlar ve Edebiyat Tarihi’ne ağırlık verilmiştir. Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler dersi altında toplanmıştır.

1953 programıyla haftalık ders yükü 7–11 saat azaltılmıştır. 1943–1947 programında yer almayan Çocuk Edebiyatı, Biyoloji ve Sağlık Bilgisi, Din Bilgisi dersleri 1953 programıyla zorunlu dersler arasına alınmıştır (Bakkal, 1999: 87–88). Tarım dersi ve tarımsal uygulamalara ayrılan ders saati sayısı azaltılmış ve tarım dersleri ders işleyiş yöntemi bakımından da kavramsal bir nitelik kazanmıştır. Tarım dersleri kavramsal bir nitelik kazanırken sanat dersleri ve atölye çalışmaları 1953 programıyla kaldırılmıştır. Yine bu programla yabancı dil öğrenimine son verilmiştir. Teorinin pratiğe uygulanması tamamıyla ortadan kaldırılmıştır.

1943–1947 ve 1953 programlarına genel olarak bakacak olursak; 1943 öğretim programı, enstitü mezunlarının köylerde çalışacağı görüşüne göre düzenlenmiş olup öğrencilere sınıf içinde ve dışında geniş olanaklar sağlanmıştır. 1943 programında enstitülerde üretim içinde eğitim ve öğretim anlayışı hâkimdi. Köy Enstitüleri'nin ikinci programı olan 1947 öğretim programı, 1943 programının ve enstitülerin eleştirilere uğraması üzerine yürürlüğe girmiştir.

1947 öğretim programı 1943 öğretim programına nazaran başta öğretmenlik bilgisi kapsamına giren dersler olmak üzere genel kültür, tarım ve sanat alanlarındaki bazı derslerde amaç ve yöntem bakımından fark edilecek ölçüde değişiklikler yapılmıştır. 1947 programıyla derslerin, konuların daha akademik ve daha kurumsal olarak seçilip düzenlendiği görülür. Teori eğitimde ağır basmaya başlamıştır. Köy Enstitüleri'nde uygulanan üçüncü ve son öğretim programı olan 1953 öğretim programıyla Köy Enstitüleri'yle öğretmen okullarının birleştirilmesi yolunda ilk büyük adım atılmıştır.

1953 öğretim programıyla enstitülerde okutulan kültür derslerinin önemli bir bölümünün klasik hale sokulması, tarım ders ve uygulamalarının azaltılıp kurumsal hale getirilmesi ve sanat derslerinin de kaldırılmasıyla enstitüler kuruluş felsefesinden tamamen uzaklaşmıştı. Bu nedenle bir yıl sonra da 27 Ocak 1954'te Köy Enstitüleri kapatılmıştır.

2.5 Köy Enstitüleri'ne Yapılan Eleştiriler

Köy Enstitüleri hakkında yapılan olumsuz eleştiriler, yorum ve yankılar en çok sol ve aşırı sol üstüne olmuştur. Sol ve aşırı sol üzerine ileri sürülen görüşlerin bazılarını vurgularsak eğer, dikkati bazı noktalar çekmektedir (Gedikoğlu, 1971: 290–291). Köy Enstitüleri'nde teoriye yönelik derslere ağırlık verilmesiyle, Sovyet Rusya'ya yaklaşıldığını ifade edilmiştir. Rusya'da öğrencilerin halk işlerinde çalıştığı belirtilip aynı şeyin Köy Enstitüleri'nde de amaçlandığı vurgulanmıştır.

Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin bir arada yer alması da solcu bir hareket olarak ifade edilmiştir. Köy Enstitülerinde kitap okuma saatleri önemle üzerinde

durulan etkinliklerin başında gelmekteydi. Bu açıdan da Köy Enstitüleri'nin kitaplıklarının milliyet, askerlik aleyhine, komünistlik lehine kitaplarla, Rus eserleriyle, Rus şarkılarıyla dolu olduğu, enstitülerde yapılan serbest tartışmalarda, serbest okuma saatlerinde solcu kitapların okutulduğu vurgulanan diğer bir noktadır. Din düşmanlığının öğrencilere verildiği ve din derslerinin enstitü programları içerisinde yer almadığı iddia edilmişti. Enstitülerde aşırı solcu hatta Komünist ideolojiyi yansıtan bir eğitim-öğretim yapıldığı öne sürülmüştü (Turan, 2000: 201).

Bu konuyla ilgili köy enstitüsü çıkışlı Kemal Fedai Coşkuner bir röportajda şunları söylemiştir:” Bir hocanın, Selahattin Ali'nin Değirmen ve Kağrı, Ses kitaplarını tavsiye ettiğini hatırlarım. Bu hatırlama karşısında Sayın Müdür Talat Ersoy'un sol fikirli olduğu yazılanlardan anlaşılan çok sayıda gönderilmiş kitabı niçin, beş sene bir dolapta kilitli kalmaya mahkum ettiğini, bazı idareci ve hocalarla niçin ihtilaf halinde olduğunu, hele Yüksek Köy Enstitüsü'nden gelmeye başlayan bazı stajyerlerle arasının niçin iyi gitmediğini artık iyice anlamış bulunuyordum. Enstitüye çeşitli dergiler gelmekteydi. Çınaraltı, Yeniadam, Çığır, Kopuz mecmualarının yanında çarpık fikirli mecmualarda gelirdi..”(Kaplan,2003,304)

Köy Enstitüleri'ne yöneltilen eleştirilerden biri de uygulanan karma eğitim sistemine yönelikti. O günkü şartlar altında karma bir eğitimi gerçekleştirmek zorlu bir çabayı gerekli kılmıştır. Bu eleştiriler tamamen yersiz ve gerçek dışı kalmıştır. Köy Enstitüsü müdürleri bu konuyla ilgili olarak ciddi bir problem yaşanmadığını belirtmiştir. Bu tür olaylar 15.000'i aşan öğrenci içinde 5-10'u geçmemiştir. Bunlarla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın disiplin kurulu kararlarından çok az sayıda konuya rastlanmıştır (Gedikoğlu, 1971: 289–290).

Köy Enstitüleri Dergisi Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün yayınıydı. Bu dergide çıkan yazılar zararlı olduğu gerekçesiyle eleştirilere uğramıştı. Bu eleştiriler sonucunda yapılan incelemelerde bu türden suçlamaları hak edecek yazılara rastlanmamış olması, bu suçlamaların karalama amacına yönelik olduğunu ortaya çıkarmıştı. Köy Enstitüleri'nde vatan, milli sınır, mülkiyet, aile, din düşmanlığı yapıldığı iddiası ortaya atılmıştı. Oysaki Köy Enstitüleri'nin kuruluş felsefesine göre

enstitülere köyde doğmuş ve büyümüş, toprakta çalışan, mülkiyet, toprak, aile, din duygusu ile yetişmiş kişiler alınmıştır (Bakkal, 1999: 130–

133). Dolayısıyla böylesi bir düşünce enstitülerin kuruluş felsefesine tamamıyla karşıtı.

Köy Enstitüleri'ne karşı bu eleştirileri yapanlara rağmen, Köy Enstitüleri ilerlemesini hızla devam ettiriyordu ve amaçlarına ulaşabilmesi için büyük bir özveriyle çalışmalarını sürdürüyordu. Bu özverili çalışmalar sonunda da köylerin canlanması, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmeleri sağlanmıştı. Ancak enstitülere yönelik eleştiriler bitmiyordu.

Bu ciddi eleştirilerden biri de Köy Enstitüleri'nin şehir ve kasabalardan uzak köy ve bucaklarda ya da bunların yakınlarında kurulduğuna yönelikti. Böylesi bir uygulamanın köy çocuklarının dünya ile bağlantısının kesilmesine yol açtığı hususunda kimi eleştirilere yer vermişti. Aslında Köy Enstitüleri'nin hemen hepsi il ve ilçeleri birbirine bağlayan kara ve demiryollarının yakınlarına kurulmuştu. Köy Enstitüleri il merkezlerinden genelde uzakta, ancak köylere yakın yerlere kurulmuşlardı. Burada amaç hazır düzene yerleşmek değil, kendi düzenini kurmaktı ve bu düzenin oluşum aşamasında yer alabilmektir.

Köy Enstitüsü mezunlarına karşı yapılan bir diğer eleştiri de Köy Enstitüleri'ne sadece köylü öğrencilerin alınmasıyla köylü-şehirli ayrımının yapıldığının savunulmasıydı (Turan,2000: 201). Köy Enstitüleri'ne köyden öğrenci alınırken böyle bir amaç güdülmemişti. Amaç, herkesi gideceği çevreden alıp, sonra tekrar o çevreye göndermektir. Köy Enstitüleri hareketini ortaya çıkaran sebeplerden biri ve belki de en önemlisi şehirli öğretmenlerin köyde başarılı olamamaları, köyle tam anlamıyla bütünlük sağlayamamalarıydı (Güner, 1962: 15).

Köy Enstitüleri'ne yönelik eleştirilerden biri de enstitülerin pahalıya mal olduğu iddiasıydı. Eleştiri konusu olan Köy Enstitüleri'nde her şeyi öğrencilerle birlikte öğretmen ve usta öğrenciler çalışarak yapmıştır. Bu nedenle Köy Enstitüleri bugünkü oluşumlara oranla daha ucuza mal olmuş eğitim kurumlarıydı (Gedikoglu,

1971: 271–272). Bu işlerinde parayla tutulmuş işçilere yaptırılmasına hem ekonomik açıdan olanak yoktu hem de enstitülerin amacına uygun değildi (Özgen, 1991: 161).

Köy Enstitüleri'ne karşı bir fikirde Ocak 1962'de Türk Devrim Ocakları'nın düzenlediği Köy Enstitüleri adlı panelde Profesör Mümtaz Turhan tarafından ortaya atılmıştır. Profesör Mümtaz Turhan eğitimde işe yukardan başlanması gerektiğini, kaliteli bilim adamları yetiştirmenin eğitimdeki problemi çözeceğini savunuyordu. Bu bilim adamlarının ülke kalkınmasını sağlayacağını bunun için her kırk köy için bir site yapılmasını bu sitede tarım, teknik, kültür, ruh bilim, yönetim konusunda uzmanların bulunmasını, bu sürelerde yatılı okullar açılmasını ileri sürmüştür.

Köy Enstitüleri sistemindeki bölge okullarını çağrıştıran bu sistemde bahsedilen siteler, mütevazı Köy Enstitüleri'ne karşın çok lüks ve Türkiye gerçekleri ile bağdaşmayan kurumlardı. Oysa Köy Enstitüleri daha az maliyetle oluşturulan kurumlardı. Ülke kalkınmasının başarılı olması için her vatandaşın ilköğretimden geçmesini gereksiz bulan bu sitem Anayasanın ilköğretimin zorunlu ve her vatandaşın doğal hakkı olması ilkesine ters olmakla birlikte maliyet açısından gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir düşüncesiydi (Tonguç, 1952: 8–9).

Köy Enstitüleri'nde işe ve üretime dayalı bir öğretim programı uygulanmasını tepkiyle karşılayan çevreler Köy Enstitüleri'nde uygulanan öğretim programının başarılı olduğunu görmezden geliyorlardı. Köylerde öğretmenin her alanda öncü olmasını hedefleyen bu programla Köy Enstitülerindeki ders programları kültür dersleri, tarım dersleri ve çalışmaları, teknik ders ve çalışmalar olarak üç ana gruba ayrılmıştı. Bu programla yetişen öğrenciler köylere öğretmen olarak gittiklerinde hem öğretmenlikte hem tarım hem de teknik çalışmalarda çevrelerine örnek olmuşlardır (Öztürk, 1992: 280–281).

Köy Enstitüleri üretime ve hizmete dönük bir çalışma sergilemişlerdir. Bunlar dikkate alındığında Köy Enstitüsü mezunu öğretmenin kültür bakımından zayıf olmadığı ortaya çıkmıştır.

Köy Enstitüleri'nin hiçbir gelişme sağlamadığını söylemek büyük bir yanlışlık olur. Köye gitmeden değişiklik yapmak mümkün değildi. Köy Enstitüsü

çıkışlılara ev, toprak vermek o zamanın şartlarına göre değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Çünkü enstitü mezunu öğretmenler okuma-yazmanın dışında köy hayatına uygun gündelik bilgileri ve teknikleri de öğretmekten sorumluydular.

Eğitim kurumu ekonomiyle bağlantılıdır. Çünkü kalkınma bütüncül bir olgudur. Köy Enstitüleri'nin bir ütopya olduğunu düşünenlerin olduğunu daha öncede belirtmiştik. Bunu iddia edenlerin bu görüşü Gedikoğlu'na (1971: 312–313) göre, aşırı sağın Köy Enstitüleri'ni komünistlikle karalama çabası kadar maksatlı bir düşüncedir. Burada önemli olan ortaya çıkan ürünler ve bunların doğurduğu olumlu gelişmelerdir.

Köy Enstitüleriyle birlikte köylü çocukları modern binalara, öğretmenlere kavuşmuş ve köylere bir ölçüde dinamizm gelmiştir. Köy Enstitüsü ile durumu kavramadan kabullenme, kadere boyun eğme, dinin yanlış anlaşılması ve uygulanması sonucu köylerde yer alan bilim dışı düzenler yıkılmıştır. Türk çağdaşlaşmasının sağlanabilmesi için eğitim sisteminin düzenlenmesinin gerekli olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Köy Enstitüleri sisteminin planlanmasında yer alan kişilerin en baştaki amacı; köylünün gelişmesini, kültür probleminin çözülmesini sağlamaktı. Bunun için köylerdeki yaşamı bilen bir “lider-öğretmen” yetiştirmeyi hedefliyorlardı. Köy Enstitüleri'ni eleştirenler, köylerdeki canlanmayı, dinamizmi görmezden gelemezler. Köy Enstitüleri ile köylerdeki geri kalmışlığın nedenleri anlaşılmalı ve bu sorunlara çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan bu canlılık ve köylerdeki eski alışkanlıkları yıkmaya çabası Köy Enstitüleri'nin sonunu hazırlamıştır.

Köy Enstitüleri ile fakir çocukların okuması, köylüyü uyandırması, köylerde yıllarca süregelen ağalık düzenini sorgulaması bir korku yaratmaya başlamıştı (Bakkal, 1999: 134– 135). Yapılan itirazlara karşın Köy Enstitüleri çalışmalarına bir süre daha devam etmiştir. Çünkü eleştiren sağ ve sol kesimin köy kalkınmasının yerine önerdikleri ile Türkiye gerçeğine uygun alternatif sunamadıkları görülmüştür.

Problem Cümlesi

Bir öğretmen yetiştirme modeli olarak köy enstitüleri, köylüyü biçimlendirmeye ve geliştirmeye yönelik bir reform hareketi olarak toplumsal değişimde ne ölçüde etkili olabilmişlerdir?

Alt Problemler

- 1- Köy enstitülerinin Türkiye’de öğretmen eğitimindeki rolü ve yeri nedir?
- 2- Köy enstitülerinde yapılan eğitim-öğretim etkinlikleri ile toplumsal değişimin ilişkisi var mıdır?
- 3- Köy Enstitüleri, ekonomik, kültürel, sağlık alanındaki gelişimde nasıl bir katkı sağlamıştır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Köy Enstitülerinin öğretmen eğitimindeki farklı yaklaşımları nedeniyle, Türk toplumunda oluşturdukları ciddi aydınlanma ve kalkınma hareketini değerlendirmektir. Bu anlamda araştırma; eğitimin ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliklerle olan etkisi ve bunların arasındaki ilişkileri araştırmaya yöneliktir.

Araştırmada, öğretmen eğitimindeki değişiklikler ile eğitimin temel direği olan öğretmenler aracılığı ile bir toplumun nasıl değiştirilebileceği vurgulanarak, Köy Enstitülerinin toplumsal değişimdeki yerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Eğitim toplumların kalkınıp gelişmesinde kuşkusuz en önemli unsurlardan biridir. Gelişmekte olan toplumlar için, gelişmiş ülkelerin eğitim modelleri esin kaynağı olabileceği gibi, bu konuda bir diğer önemli inceleme kaynağı da geçmişteki başarılı deneyimlerin incelenmesidir.

Hiç şüphesiz eğitimde en önemli faktör öğretmendir. İnsana, çocuk ya da gence istenilen şekli verecek, değerleri kazandıracak usta, öğretmendir. Nitekim’’ Öğretmenler! Yeni nesil... sizler yetiştireceksiniz. Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin değeri sizin maharetiniz ve özveriniz derecesiyle orantılı bulunacaktır’’ sözleriyle öğretmenlerin nitelikleri ile yetiştirecekleri öğrencilerin kalitesi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Türkiye’de Köy Enstitüsü uygulaması yeni rejim kurucuları tarafından 1930’lu yıllarda devrim niteliği taşıyan bir eğitim politikası olarak düşünülmüş, köy eğitim kursları ile başlayıp enstitüler ile son bulmuş bir eğitim projesi ile toplumun köyden başlayarak kalkındırılması amaçlanmıştır.

Eğitim tarihimizde özgün yönleriyle derin izler bırakan Köy Enstitüleri, pek çok yerli ve yabancı eğitimcilerle araştırma konusu olmuştur. Her şeyin ekonomik koşullara bağlı olmadığı, kurum kültürünün ve yüksek insani değerlerin kazandırılmasıyla nitelikli eğitimcilerin yetiştirilerek toplumu değiştirebilmenin tipik bir örneği olması açısından enstitülerin incelenmesi farklı bir değer kazanmıştır.

Laik, bilimsel ve çağdaş eğitim ilkelerinin uygulandığı Köy Enstitüleri’nde okuma alışkanlığı yaşam biçimine dönüştürülmüş ve yurtseverlik bilinci ve toplumsal sorumluluk taşıyan bireyler yetiştirilmiştir. Bu bağlamda günümüz açısından bakıldığında bu kurumların incelenmesinde fayda vardır.

Köy enstitülerinin toplumsal yaşamdaki önemini değerlendirilmesini yapabilmek için köy enstitüleri ile toplumsal değişme, kalkınma ve toplumsal sorunlar arasındaki ilişki kurulmaya ve irdelenmeye çalışılacaktır.

Araştırma ile: Köy Enstitüleri'nin Türk toplumu üzerinde yarattığı sosyal, kültürel, ekonomik değişiklikler vurgulanarak, eğitimin özellikle öğretmen eğitiminin değişen toplum düzeni üzerindeki etkilerine dikkat çekilecektir.

- a) Alan yazından toplanan bilgi ve belgelerle Köy Enstitüleri'nin günümüz öğretmen yetiştirme konusunda araştırma yapacaklara yardımcı olacağı umulmaktadır.
- b) Toplumsal değişme ve eğitim ilişkisi üzerinde durularak, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni insan modeli yetiştiren Köy Enstitüleri'nin eğitim programlarının, günümüz öğretmen yetiştirme programlarına ışık tutacağı umulmaktadır.

Sayıtlar

- 1- İzlenen yöntem araştırmanın amacına uygundur.
- 2- Elde edilen veriler gerçeği yansıtır niteliktedir,

Sınırlılıklar

- 1- Bu araştırma Köy Enstitüleri'nin açılış ve kapanış tarihleri olan 1939-1954 arasını kapsamaktadır.
- 2- 21 ilde kurulan köy enstitüleri ile sınırlıdır.
- 3- Köy Enstitüleri ile ilgili ulaşılabilen araştırmalarla ve bilgilerle sınırlıdır.

İlgili Kavramlar

Tezde kullanılan bazı terimlerin tanımları şunlardır:

Köy Enstitüsü: 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla Türkiye'nin 21 yerinde, köye öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan okullardır.

Eğitmen: 1936 yılında askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapmış olan kişilerin, öğretmen açığını gidermek için 6 aylık bir kursla yetiştirilerek köylere eğitimci olarak gönderilen elemanlara denir.

Tevhidi Tedrisat: Türkiye'de tüm eğitim kurumlarını Milli Eğitim Bakanlığı'nda birleştirerek öğretimde birliği sağlayan 3 Mart 1924 yılında çıkarılan yasanın adıdır.

BÖLÜM II

1.İlgili Yayın ve Araştırmalar

Köy enstitüleriyle ilgili birçok yayın ve araştırma yapılmıştır. Aşağıda köy enstitüleri ve toplumsal kalkınma ile ilgili eğitimbilimciler, araştırmacılar ve üniversite öğretim elemanları tarafından yapılan bazı tez araştırmalarından, yayınlanmış eserlerden ve incelemelerden söz edilmiştir.

1. Mehmet Şeren: 1982 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde hazırlanan "Türkiye'de Köy Öğretmen Yetiştirme Deneyimi Köy Enstitüleri Sistemi" konulu yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Araştırmada köy enstitülerinin köy öğretmen yetiştirme amacı, işleyişi, kadro durumu incelenmiştir.
2. Bülent Berkol:1985 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan " Köy Enstitülerinin Eğitim Sistemimiz İçindeki Yeri, Önemi ve Fonksiyonları " konulu yüksek lisans tezi bulunmaktadır.
3. Hasan Erçelebi: "Kuruluşu'nun 50. Yılında Köy Enstitüleri ve Türk Eğitim Sistemine Katkıları " konulu doktora tezi 1991 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır.
4. Mevlüt Kaplan, Halil Oran, Dr. Mustafa Metin, Dr. Halim Akgöl, Dr. Mustafa Güvendi:" Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri" isimli kitap 1993 yılında Dikili Belediyesi Kültür Yayınları tarafından yayınlandı. Dikili Belediyesince 12-13 Haziran 1993'te gerçekleştirilen "Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri" konulu bilimsel araştırma sonucu dereceye giren ilk altı araştırmadan biri olan kitapta, köy enstitülerinin kuruluş amaçlarına ulaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
5. Ziyet Bahadır: "Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelemesi" konulu doktora tezi 1994 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Araştırmada Köy enstitüleri toplumsal bir olgu olarak ele alınmış, toplumsal değişimin başlatıcısı olarak sunulmuştur. Özellikle siyasal yapı, toplumsal değişim, kalkınma ve toplumsal sorunlar arasındaki ilişki irdelenmiştir.

6. Salih Özkan: “ 1938-50 Arası Türkiye'nin Eğitim Kültür Politikası” konulu doktora tezi 1996 yılında Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
7. Bilge İçsel Bakkal: “Türkiye’de Köy Enstitüleri (Kuruluş, Kapanış ve Faaliyetleri)” konulu yüksek lisans tezi 1999 yılında Gazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde hazırlanmıştır.
8. Fay Kirby: “ Türkiye’de Köy Enstitüleri” konulu doktora tezi Columbia Üniversitesi. Araştırma 2000 yılında Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır. Türkiye’de incelemelerde bulunarak betimsel olarak hazırlanan araştırma, Tanzimat döneminden başlayıp cumhuriyet dönemini kapsar. Köy Enstitülerinin amaçları, kuruluşu, işleyişi ve kadro durumu ile ilgili geniş bilgiler içerir.
9. Yıldız Kurtuluş :” Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç” isimli kitabı 2001 yılında Güldiken Yayınları’yla yayınlanmıştır. Kitap, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı’nın açtığı bir yarışma sonucu hazırlanmıştır. Kitapta köy enstitülerinin tarihçesi, öğretim programları ve tüm sanat dallarını kapsayan eğitim sistemi üzerinde durulmaktadır.
10. Recep Yalçın: “ İsmail Hakkı Tonguç’un Türk Eğitim Sistemi Üzerine Görüşleri’2 konulu yüksek lisans tezi 2006 yılı Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü. Araştırmada köy enstitülerinin Türkiye eğitim tarihi açısından önemine değinilmekte ve İsmail Hakkı Tonguç’un öğretmen yetiştirmedeki ezbercilikten uzak, demokratik, laik, yaratıcı görüşlerine yer verilmektedir.
11. Zekeriya Esen:” Kepirtepe ve Arifiye Köy Entitüleri” konulu yüksek lisans tezi 2007 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Araştırmada Türk kültürü gözetilerek yetiştirilen öğretmenlerin toplum üzerindeki değişim etkisi üzerine bilgiler betimsel halde sunulmuştur.
12. Nurgün Koç: “ Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri” konulu doktora tezi 2007 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Araştırma betimsel türde hazırlanmış ve Köy enstitüleri ile ilgili zıt görüşlere objektif olarak yer verilmiştir.
13. Gül Nihan Toprak:” Cumhuriyet’in İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri” konulu yüksek lisans tezi 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü. Betimsel olarak hazırlanan araştırmada Tanzimat öncesi Osmanlı eğitim sisteminden köy enstitülerinin kapanış yılı olan 1954 yılına kadar eğitim sistemi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Toplumun modernleşmesinde köy enstitülerinin etkisi sosyolojik açıdan incelenmiştir.

14. Şükran Aykanat:’’ Köy Enstitüleri ve Çoklu Zeka’’ konulu araştırma 2008 yılında Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tarama modeliyle hazırlanmıştır. Araştırma, köy enstitülerinde yapılan eğitim-öğretim etkinliklerinin çoklu zekâ kuramı ile ilişkisini irdelemiş ve anlamlı bir ilişki saptamıştır.
15. Neslihan Saka:’’Köy Enstitülerinin Türkiye’nin Kalkınma Sürecindeki Yeri’’ konulu yüksek lisans tezi 2010 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmıştır. Araştırmada köy enstitüleri toplumsal kalkınma projesi olarak ele alınmış ve özellikle ekonomik kalkınma alanındaki etkisi üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Köy Enstitüleri'nin, öğretmen yetiştirme amacının yanı sıra Türk toplumunu sosyal, kültürel ve sosyal yönlerden kalkındırıp toplumsal değişikliğe etkisinin olup olmadığını saptamak amaçlandığından; alan yazınlardan toplanan bilgi ve belgelere ve bilimsel yapıtlara dayandığı için kuramsal betimleme türünde yapılan bir nitel araştırmadır.

Bu araştırma ile Köy Enstitüleri'nin toplum üzerindeki etkisi saptanmak amacıyla;

- a) 1923-1940 yılları toplumun eğitim durumu
- b) 1940-1954 Köy Enstitüleri yılları
- c) Köy Enstitüleri'nin eğitime, sosyo-ekonomik kültürel sorunlara etkisi

ile üç bölüm biçiminde incelenerek problem ve ilgili problemlere yanıtlar aranmıştır.

Evren ve Örneklem

Köy Enstitüleri eğitim-öğretim etkinlikleri, toplumun sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yaşamındaki değişiklikleri kapsayan çalışma için 1939-1950 Köy Enstitüleri dönemine ayrıntılı yer verilmiştir. Köy Enstitülerinin tamamen değiştirilip ilk öğretmen okullarına dönüştürüldüğü tarih 1952-1953'tür. Bu bağlamda değişimin etkisini incelemek için 1920-1954 yılları arası araştırmada dikkate alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada konuyla ilgili yazılı ve basılı kaynaklar incelenmiş ve elde edilen veriler bir bütünlük içerisinde değerlendirilmiştir. Doküman inceleme, araştırma yapılan olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla çalışılan problemle ilgili görsel ve yazılı materyal araştırmaya dâhil edilmiştir.

Köy Enstitüleri ile ilgili programlar, temel amaçlar, ilkeler ve yöntemler, eğitim-öğretim uygulamaları ve ilgili araştırmalar incelenmiştir.

Köy Enstitülerinin yapı ve işleyişin, kurumlaşmasını sağlayan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile 1940 yılından sonra çıkarılan yönetmelikler, genelge ve tebliğler taranıp incelenmiştir.

Köy Enstitülerinden doğrudan ya da dolaylı bir biçimde bahseden kitap ve dergilere atıfta bulunulmuştur. Bununla birlikte günümüzde köy enstitüleri ile ilgili süreli yayınlar, kongre ve sempozyum bildirileri ve internet araştırmada sıkça başvurulan bilgi kaynakları olmuştur.

Verilerin Analizi

Köy Enstitülerinin toplumsal değişimdeki önemi ile ilgili olarak elde edilen kuramsal veriler araştırmanın konu başlıklarında verilmiştir.

Verilerin analizinde verinin orijinaline mümkün olduğu kadar sadık kalınarak ve gerektiğinde doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur. Aynı zamanda elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlar yorumlanmış ve bu yorumlara yer verilmiştir. Yorumlama araştırmacı için öznel bir süreç olduğundan herkes tarafından kabul edilmesi beklememelidir.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorum

Türkiye’de Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişmede Yeri Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Elde edilen veriler araştırmanın yöntem bölümünde belirtilen teknikler ile analiz edilerek, araştırmanın amacına ve gerekçesine uygun biçimde ele alınarak yorumlanmıştır. Araştırmanın problemi ve alt problemlerine ilişkin bulgular, başlıklar halinde ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Eğitim Alanında Etkisi

Toplumsal gelişme ile eğitim ilişkisi incelendiğinde, sosyal gelişme; bir ülkede, milli gelir artışına zarar verilmeksizin sosyal sınıf farklılıklarının azalması, sosyal tabakalar arasındaki mobilitenin ve çeşitli tali gruplar arasında bütünleşmenin gerçekleşmesi olarak belirtilebilir.

Çağdaş eğitim anlayışının en ileri görüş, ilke ve metotlarını deneyen, kuruldukları dönemin olanaklarıyla orantılı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayan Köy Enstitüleri’nin milli eğitim sistemimiz üzerinde etkileri büyük olmuştur.

Köy enstitüleri hareketi, yalnızca bir ilköğretim seferberliği ve ilkokul öğretmeni yetiştirme girişimi olmaktan öte, kırsal yaşamda istenen kalkınmanın dizgeli bir halk eğitimi ve toplum eğitimi yaklaşımı olarak toplum kalkınmasının eğitsel boyutunu oluşturan sorunlara tutarlı bir çözüm getirmiştir(Geray,1980:96). Geniş bir halk kütlesine ulaşan bir eğitim ve kalkınma etkinliği olan enstitüler, ülkenin gelişmesinde en büyük katalizör olarak görülebilir.

Köy Enstitüleri'nin eğitim politikası kadın ile erkek arasındaki cinsiyete dayalı eşitsizliği azaltıyordu. Yalnız köylü erkekler değil, köy kızları ve kadınları da toplumun gereksinimleri ve kendi beklentileri doğrultusunda çağdaş alışkanlıklar ve beceriler kazanacaktı. Yeni açılacak okullara yeterince kız öğrenci alınarak, eğitim tarihinde ilk kez köy kızları ve erkekleri devlet eliyle ileri öğrenim olanağına kavuştu. Yeni örgütlenmede okulsuz köy kalmayacağı gibi kız-erkek tüm çocuklar ve erişkinler bu eğitim çarkından geçirilecekti. İşe köyden başlamanın anlamlarından biri, eğitim hizmetini köylünün ayağına götürerek, onların olanaksızlığını azaltmak ve fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırmaktı.

Yeni eğitim sisteminin getirdiği yeniliklerden birisi de köylünün eğitimi sorununa özgün çözümlerle fırsat eşitsizliğini temelden yıkması ve sayısal gereksinmeyi karşılamış olmasıdır (Türkoğlu, 1993:24).

Köy Enstitüleri salt köye öğretmen yetiştirmeye yönelik bir okulculuk hareketi değildir; geniş kapsamlı bir tasarıdır; öğretmen girişimini, köy ilkokullarını, köy bölge okullarını, köy enstitülerini, yüksek köy enstitüsünü, bunlara bağlı üretim birimlerini, kooperatifleri, dayanışma örgütlerini, köy okulları yapımını, ilköğretim seferberliğini yani milli eğitimde yeni bir örgütlenmeyi kapsar (Tonguç, 2001)

Henüz başlangıç noktasında kalan bu eğitim modelinin başarısı, 1946'ya kadar köylerdeki öğretmen açığını kapatacak düzeyde yaklaşık 17.000 öğretmen ile 7300 sağlık memuru yetiştirmiştir.

Gedikoğlu'na göre köy enstitüleri 1941-42 öğretim yılından 1951-52 öğretim yılına kadar köylerdeki öğretmen sayısında %188,5, okul sayısında %226,6, öğrenci sayısında %175,4 artış sağlamıştır.

Eğitim anlayışı açısından Köy Enstitüleriyle diğer okullar arasında çok önemli nitelik farkı bulunmaktadır. Köy Enstitüleri'ne eğitim anlamında yüklenen sorumluluk ağır ve anlamlıdır.

Her Köy Enstitüsü, bir inceleme merkezi olarak gelişmekteydi. Bölgesinin bir eğitim ve kültür yuvası olmaktaydı. Çevresindeki köyleri tanımakta, oraların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına ilişkin araştırmalar yapmaktaydı. Köy

incelemelerine merkez ve kaynak teşkil etmek üzere, köy okullarını ve Köy Enstitülerini ilgilendiren çeşitli konular üzerinde bilimsel araştırmalar yapmak üzere Türkiye eğitim sisteminde son derece önemli bir yere sahip olan Yüksek Köy Enstitüsü 1942 yılında Ankara'daki Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde kurulmuştur.

Yüksek enstitüyü bitirebilmek için akademik bir araştırma yapmaları gerekiyordu. Tez niteliğindeki bu araştırma yöredeki çocuk bakımından yerel folklorun derlemesine kadar her konuda olabiliyordu. Neticede amaç köyün kalkınmasına katkıda bulunmaktı. Bazı enstitülerin hemen yanı başında bir anfitiyatro kurulmuştur. Bunlar Anadolu da yıllar sonra kurulan ilk anfitiyatro idiler. Köy çocukları Gogol, Moliere, Shakespeare, Çehov oynuyor, köylüler izliyorlardı.

Köy Enstitüleri sisteminin eğitimimize en büyük katkısı, o güne yalnızca teorik olarak kitaplarda okutulan bilgilerin değil, öğrenilenlerin yaşamla bağdaştırılması olmuştur. Okula ve sınıflara giremeyen eğitim ilke ve yöntemlerini, doğanın içinde hayata geçirmek olmuştur. Bunların somut birer örneğini vermiştir. Buralarda binlerce öğretmen adayı, bunları bizzat yaşayarak öğrenmişler ve gittikleri okullara da bunları taşımışlardır. Yani teori ile uygulama iç içe geçmiştir.

Köy enstitüleri yetiştirdikleri eğitimci ve öğretmenlerle, ilköğretimi küçük köylere kadar yaygınlaştırmıştır. Kuruluş ve işleyişi ile köy okulları çevrenin eğitim merkezi olmasının yanı sıra önder kurumlar haline gelmiştir.

Öğretmenler köy okullarında sadece klasik öğretim yapmamış, aynı zamanda köy hayatında işe yarar pratik bilgi ve beceriler iş içinde kazandırılmıştır.

Sosyal Alanda Etkisi

1930 döneminde Türkiye’de değişen sosyo-ekonomik yapı ve sorunlar, yeni eğitim kurumlarının gerekliliğini gündeme getirmiştir. Eğitimin yenilenen yapısıyla ülke çapında yaygınlaştırılarak ülke kalkınmasına katkıda bulunmasına karar verilmiştir.

Bu kararlar ışığında ortaya çıkan köy enstitüleri toplumdaki değişimin sonucudur.

Geray toplum kalkınması kavramını, ‘‘Kırsal ve kentsel yerel toplulukların toplumsal, ekonomik, ekinsel sorunlarını çözmek amacıyla girişkenliği ele alarak yerel güçlerini birleştirmesi, öz güçlerini ortaya koyması, olanaklarının elvermemesi durumunda giriştiği bu gönüllü çabaların, devletçe desteklenmesi ilkesi çerçevesinde bir dayanışma, özüne yardım ve karşılıklı yardımlaşma sürecidir. Bu, sorun çözmeye ve duyulan gereksinmeye dayalı planları, programları, demokratik uygulama yöntemlerini içeren eğitsel ve örgütsel bir süreç’’ olarak tanımlamaktadır.

Bir çalışma, toplumu kalkındırabilmesi için bazı özellikler taşıması gerekir.

- Girişimin tabandan gelmesi
- Gönüllülüğe dayalı olması
- Demokratik yönetim ilkesine dayanması
- Destekli imce ve devlet katılımı olması
- Ulusal kalkınma çabalarıyla koşut olma gerekliliği
- Hem eğitsel hem de örgütsel bir girişim olması.

Toplumsal alandaki değişikliğin tek başına eğitim kurumlarıyla oluşamamıştır ancak değişimin oluşmasına öncülük etmiştir. Eğitim anlayışındaki gerçeklik ve üretici insan yetiştirebilme çabası katkılarının başlıcalarıdır. Enstitülerin, eğitimin yaygınlaştırılması, cumhuriyetin ve ilkelerinin benimsetilmesi, köye göre öğretmen yetiştirerek hem eğitim alanında hem tarım alanında etkin kılma yoluyla köyü değiştirebilme amacı toplumsal değişimdeki rolünün önemli olduğunun göstergesidir.

Köy enstitüleri, köye önder rolünde yetiştirdiği öğretmenler yoluyla ümmet toplumundan ulus toplumu oluşturarak sosyal ve kültürel değişimi sağlamaya çalışmıştır. Köy okuluna sadece okuma yazma öğretecek öğretmen göndermek yerine, köye ve köylüye yararlı, hem eğitsel hem de tarımsal bilgiyi sunacak öğretmenler gönderilmiştir. Böylelikle köy enstitüleri ile eğitim köy yaşamında etkin kılınmıştır.

Apaydın bir anısında şöyle ifade etmiştir:”..İçten inancım şudur ki Anadolu kadınlığı köy enstitülü kızlarla ilk olarak değerini ve yeteneklerini geliştirme, ortaya çıkarma, tutsaklığını yırtma olanağı kazanmıştır..”(Apaydın,1990:991)

Kirby enstitülerin sosyal değişime olan etkisini şöyle belirtir.“Köy enstitüleri, Türk tarihinde daha önce hiç denenmiş bir işi, Türk toplumunun büyük kitlesine Kemalist devriminin özelemlerine göre etki yapma işini, inanılmaz bir hızla gerçekleştirmeyi ve sonuçlar almayı başarmıştır. Bu bakımından eğitim uygulaması ve köy enstitülerinin bütünü yalnız eğitimsel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir hareket durumuna gelme özelliği taşır.”(Kirby,2000:269)

Köy enstitüleri sözü edilen özellikler açısından değerlendirildiğinde, toplum kalkınmasına katkı sağladığı belirtilebilir.

Ekonomik Alana Etkisi

Köy Enstitüleri sosyal yaşam ve eğitim alanı üzerinde olduğu kadar ekonomik hayat açısından da örnek teşkil etmişlerdir. Buldukları bölgeye uygun ürünlerin yetiştirilmesi ile köylüleri gelenekçi üretim yöntemlerini bırakarak çağdaş tekniklerle üretim yapmaya teşvik etmesi açısından birinci dereceden önemli etkileri olduğu belirtilebilir.

Köy Enstitüleri'nin kurulduğu dönemde, köylünün %32'si tarımla uğraşıyor, %60'ı da işsizdi. Bu toplumsal kesimin önemli bir bölümü topraksızdı. Toprakların ekilebilecek yerleri genellikle ağaların, beylerin, aşiret reislerinin elindeydi. Köylünün ürettiği ürünün azlığı ya da çokluğu, doğal koşullara adeta kadere

bağlanıyordu. Toprağı daha verimli kılma, daha ileri tarım yöntemlerinden, bilgilerinden, araç-gereçlerinden yoksundu. Dahası köyde bulunan araç ve gereçler de sayıca azdı ve ilkeldi (Pazar, 2001: 47). Kooperatifçilik çalışmalarına önem verilmiş, kurulan kooperatiflerle köylülere örnek olmak amaçlanmıştır.

Ekonomik, teknik, sanayi gibi birçok alanda yaşanan zorunlu sınırlıklara karşın enstitüler kuruldukları bölgelerde birçok yeniliğin önünü açmışlardır. Enstitüler, kuruldukları bölgelerin yanı başındaki bazı köylerin ekonomik yaşamlarını etkilemiş buralara ticaret hayatlarını getirmişlerdir.

Örneğin Hasanoğlan köyünde yapılmış bir incelemede köy enstitülerinin türlü etkilerinin olduğu söylenmektedir. Enstitü sayesinde Hasanoğlanlılar köylerinde haftada bir gün pazar kurulması için müracaat ederek komşu köyler için pazar halini almaya başlamışlardır. Köyde bir otel yapmak için bile teşebbüse geçenler olduğu ifade edilmektedir. Dükkânlardaki malların sayısında ve çeşitliliğinde artışların yaşanmasıyla köy iktisadi hayatta rekabete girmiş oldu.(Kirby,1962:297)

Enstitülerin doğrudan ekonomik etkileri, kendi ekonomik amaçlarına bağlı bir iştir. Her enstitü kendi üretim çalışmalarını rasyonelleştirmek kendi bölgelerinde ekonomik anlamda liderlik yapabilmek için kendi yolunu bulmaya çalışmıştır.

Köy enstitülerinde eğitimin amacı, yalnızca halkı aydınlatmak yoluyla okuryazar yapmak ya da halka ulusçuluk aşlamak, pratik bilgiler vermek olmamıştır. Amaç, köylünün toplumun ekonomik ve kültürel yaşamlarına çağdaşlaştırıcı değişimler getirmektir.

Sağlık Alanına Etkisi

Köy enstitülerinin amacı sadece köylülere okuma-yazma öğretmek, teknolojik yenilikleri köye sokmak ve modern tarım yapılmasını sağlamak olmamıştır. Köy enstitüleri yapılan devrimlerin ve yeni atılımların köylere girmesini sağlayacak, köylerde yaşayan insanların ulus bilincini kazanmaları için çalışarak, köy toplumunun içten canlanması sağlamayı amaçladı.

Köy enstitülerinin eğitim programında eğitim, kültür, tarım ve inşaat alanının yanı sıra sağlık eğitimi de yer almıştır. Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi dersinde insan anatomisi ve fizyolojisi, genel sağlık kuralları, sağlığın korunması, okul sağlığı, kazalar, köy sağlık sorunları, çocuk sağlığı, bakımı ve hastalıklarına ilişkin konular işlenmiştir.(MEB,1943:94-109) Enstitülerde yetişen öğretmenler, derslerde ve revirde eğitim yoluyla sağlık önlemleri alma, ilk yardım hizmetleri gibi temel konuları öğrenmişlerdir.

Köylere eğitim, kültür, tarım, inşaat gibi alanlarla birlikte sağlık hizmetlerinin ulaştırılması, ülkenin bütünüyle kalkınması için büyük önem taşıdığı görülmüş ve köy öğretmenlerinden sağlık elemanları yetiştirilmesi gerekli olduğu tespit edilmiştir.

Tonguç, sağlığın toplum için önemine ilişkin düşüncelerini bir anısında şöyle belirtir.”...bir köye girdiğimde duvar diplerinde avlularda köşeye dizilmiş sıtmalılardan; yüzü gözü sinek, sümük içinde, başka hasta ve yaralı çocukların durumu, salgınlarda yitirilen bebelerin, doğumda ölen gencecik anaların haberleri insanın içini sızlatıyordu. Kasabada oturan doktorun sağlığının köylüye bir yararı olmuyordu. Yollar bozuk, tekerlek yoktu. Sağlık Bakanlığı bu işe Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretime el attığı gibi yüklenmiyordu. Yapsa da Milli Eğitim'in köy öğretmenine kazandıracığı ülküyü yetiştireceği sağlıkçılara aynı anlayışla kazandırması kolay değildi...”(Türkoğlu,2000:412)

1943 yılında Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğine giderek 4459 sayılı yasa ile “ Sağlık Memuru Kolu” ve “Köy Ebesi Kolu” oluşturuldu. Sağlık kolu öğrencileri enstitülerde ve hastanelerde uygulama yaptıktan sonra köylere gönderildi.

Köy enstitülerinin en büyük katkılarından biri de “Bölge Dispanserleri” tasarısıdır. Bunun için Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde 60 yataklı bir dispanserin temeli atılmıştır. Dispanserler enstitülerin uygulama kurumu olmasının yanı sıra çevre köylere sağlık hizmeti veren kurumlar olması hedeflenmiştir.

Köy enstitüleri sağlık kolundan mezun olan köy sağlık memurlarının ataması Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Köy sağlık memurlarına 20 yıl zorunlu

hizmet yükümlülüğü getirilmiş ve her memura 5-10 köyden oluşan bir köy grubu verilmiştir (Sağlık Dergisi,1948:10-11:50-57)

Köy enstitüleri hem halkın eğitimini sağlayarak, hem de yetiştirdikleri sağlık memurlarıyla kırsal alanların kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır.

Kültürel Alana Etkisi

Köy Enstitüleri'nde sadece öğrenci eğitimi gerçekleştirilmiyordu. Köy eğitimci ve öğretmeni köy halkını yetiştirmekle kalmıyor, köy halkının çağdaş yaşam koşullarına göre yetişmesini sağlamak, onların mutlu ve üzüntülü günlerinde yanlarında olmak, köyün ekonomik hayatını geliştirmek, çevre şartlarına göre avcı, binici, kayakçı yetiştirmek gibi pek çok görevleri vardı.

Enstitü mezunu öğretmenler çağdaş gelişmeye ve teknolojiye uygun olarak köylülerin yetişmesi için çalışacaktı. Evini onaran, elektrikten, motordan ve makineden anlayan bu kişiler, Köy Enstitüleri'ndeki demokratik kültür ortamını bir anlamda köylere taşıyacaktı. Böylece kimse kimseyi sömürmeyecek, köylerden kentlere düzensiz göç olmayacak, halk çalışmak için yurt dışına gitmeyecekti. Eğitim görmüş bilinçli köylüler sayesinde köy nüfusu dengeli artacak, artan nüfus daha dengeli gelişecekti.

Enstitü çıkışlı öğretmenlerin davranışları köylüyü olumlu yönde etkiliyordu. Öğretmen onların günlük işlerinde yardımcı oluyor, yol gösteriyordu. Kişinin kendi haklarını araması gerektiğini bildiriyor, bunun yöntemlerini öğretiyor ve kendi aralarındaki anlaşmazlıkları düzeltmede uzlaşmacı yolu gösteriyordu. Öğretmen köylüye bu anlamda her yönden örnek oluyordu (Türkoğlu, 1997: 445).

Köye giden enstitü mezunu öğretmenler aynı zamanda gece kursları açarak yetişkinlerin de eğitimden geçmesine yardımcı oluyor, okur-yazar olmasını sağlıyordu. İlkokulu bitirenlerin başka kurslara gitmesini sağlamak, okulun, ders

araçlarıyla donatılması, halkın da yararlanacağı bir kitaplık kurulması, okul öncesi çocuklar için de oda ayırıp onların eğitimiyle ilgilenmesi yine öğretmenin temel görevleri arasında yer almaktaydı.

Ayrıca köyün okuma odasını geliştirip kitaplarını çoğaltma, günlük gazete gelmesini sağlama, köyü ağaçlandırma faaliyetlerine öncülük etme, bağcılık denemesine girişme, dokuma ve örgü işlerine öncülük etme, köyün gençlerinin müzik, spor ve oyun gibi etkinliklerle ilgilenmelerini sağlama, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenin köylerin kültürel gelişmesini sağlamak amacıyla yapmış olduğu faaliyetlerdendi (Türkoğlu, 1997: 445–446).

Köy Enstitüsü mezunu öğretmen köyde bir aile ortamı yaratmayı, imece geleneği ile birlik ve beraberlik ortamı içinde köyün kalkınmasını sağlamayı hedefliyordu.

Enstitü mezunu köy öğretmeni köyün yaşam koşullarının getirdiği türlü sorunlarla baş etmesini bilen biri olarak yetiştiriliyordu. Enstitülerde sadece alfabeyle değil, birçok sanat ve yapıcılığı öğrenmişti. Köy konusunda uzman, Türk köyüne ait sorunları çözmeyi kendisine görev edinmiş bilinçli bir kişidir. Bayramlarda, törenlerde kısacası köy yaşantısı için önemli tüm etkinliklere sırt çevirmeyen, onu yadırgamayan, köylü ile birlikte hareket edebilen, birlik ve beraberliği sağlayabilen bir niteliğe de sahipti.

Bu özellikleriyle Köy Enstitüsü öğretmeni sadece kitabi bilgilere sahip olan bir kişi değil de köyün sosyal-kültürel kalkınması için bildiklerini pratiğe dökabilen, köylüler için çalışan, emek harcayan bir kişi olarak köylüye önderlik etmiştir.

BÖLÜM V

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı'nın zor koşullarında açlık tehlikesinin baş gösterdiği, bulaşıcı hastalıkların son derece yaygın olduğu, toplumumuzun fakir ve eğitimsiz olduğu bir dönemde, Köy Enstitüleri en çok ihmal edilmiş kesim olan köy toplumundan başlayarak tüm ülkenin kalkınmasını ve modernleşmesini amaçlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile başlayan aydınlanma hareketinin en özgün örneği olan Köy Enstitülerinin, başarılı işlevlerinin dünyada da yankı bulduğu söylemek mümkündür.

Eğitim bilimci John Dewey: “Son yıllarda hayalimdeki okullar Türkiye’de kurulmaktadır, bunlar Köy Enstitüleri’dir.”; tarihçi Arnold Toynbee: “Köy ile şehir arasına uçurum açmışsınız. Birkaç Köy Enstitüsü’nü ziyaret ettikten sonra anladım ki, bu uçurum Köy Enstitüleri ile düzeltilebilir. Enstitüler, köylü ile şehirli, halk ile aydın arasındaki uçurumu doldurmak için bulunmuş pek maharetli bir çaredir.”, Fredrik W. Fernau da “ Köy Enstitüleri, Kemalist Türkiye’nin kendine özgü ve özgün bir buluşudur.” demiştir (Altunya, 2002; Makal, 1997).

Köy Enstitüsü hareketi gerek düşünce biçimi, gerekse ilgi alanları bakımından tümüyle ulusal bir hareket olduğu için kültürün yerel kalmış birçok yanının ulusallaşmasına hizmet etmiştir. Enstitüde müzik, halk oyunları, tiyatro gibi etkinlikler yoluyla yerel özellik gösteren unsurların tespit edilip sergilenmesi buna en güzel örnektir.

Altı yıl bile denemeyecek kısa bir sürede Köy Enstitüleri eğitim, hukuk, yönetim, kültür, sanat ve düşün gibi yaşamın tüm alanlarında toplumun tümü üzerinde etki de bulunmuştur. Oradan mezun olanlar öğrendiklerini yaşatmak için toplumun kalkınmasına ürettikleri ile katkıda bulunmuşlardır.

Köy Enstitüleri sisteminin eğitimimize en büyük katkısı, o güne yalnızca teorik olarak kitaplarda okutulan bilgilerin değil, öğrenilenlerin yaşamla bağdaştırılması olmuştur. Okula ve sınıflara giremeyen eğitim ilke ve yöntemlerini, doğanın içinde hayata geçirmek olmuştur. Bunların somut birer örneğini vermiştir. Buralarda

binlerce öğretmen adayı, bunları bizzat yaşayarak öğrenmişler ve gittikleri okullara da bunları taşımışlardır. Yani teori ile uygulama iç içe geçmiştir.

Yaklaşık sekiz yıllık bir sürede köyün ekonomik, toplumsal açıdan kalkınması için 17 bin öğretmen yetiştirilerek köye atanmış, köy okullarında okuyan öğrenci sayısı üç kat artmıştır.

Köy Enstitülerine öğretmen yetiştiren kuruluşlar olarak bakmak yanlıştır. Bulunduğu çevreyi araştıran, geliştiren ve çevrenin kalkınmasını da üstlenmiş kurumlar olduğunu belirtmek mümkündür. Bu okullar kırsal yörede toplumsal, ekonomik ve kültürel kalkınmayı sağlayarak bu alanda ihtiyaç duyulan elemanları yetiştirmek için kurulan yapılar olmuştur. Bu dönemde köy çocukları eğitildikten sonra köyelerine tarımda, işte, sanatta ve sağlık alanlarında öğretmen olarak, köyün ve köylünün kalkınmasına gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Köy halkını ekonomik bağımsızlığa kavuşturmayı ve özgürleştirmeyi amaçlayan köy enstitüleri sistemi, enstitülerin günlük yasayışında, uygulama içinde olgunlaştırıp gelişmesi sağlanmıştır.

Köy enstitüleri, müdür, eğitim başı, öğretmen, usta öğretici ve öğrencileriyle birlikte, uyguladıkları gönüllü imcece ilkesiyle; hem kendi gelişimlerini sağlamada hem de yeni kurulan enstitülere is ekipleri göndererek, yönetici ve öğretmen desteğinde bulunarak onların kurulup gelişmesinde etkin rol oynamışlardır.

Köy enstitüleri, yetiştirdiği eğitimci ve öğretmenlerle enstitü kesiminde hızlı ve başarılı bir okullaşma ve eğitim seferberli başlatmışlardır.

Köy enstitüleri kurdukları hidro elektrik santralleri ile önce fiziki aydınlığı sağlamışlar, sonra da bu aydınlıkta yapılan yaparak, yaşayarak öğrenmelerle ve serbest okuma saatlerinde okunan dünya klasikleri ile zihinsel aydınlamayı ve bireysel özgürleşmeyi sağlamışlardır.

Köy enstitüleri, gerek yurt düzeyindeki örgütlenmesi ve yaygınlığı gerekse uygulamalarıyla eğitimde fırsat eşitliğini sağlamıştır.

Köy kökenli eğitimci ve öğretmenler ile sağlık memurları Köy Enstitüsü Sisteminde köy kalkınması için yerel önderler olarak yetiştirilmiştir.

Köy gerçeklerini bilen, köyü seven, köyden yetişmiş yeni bir aydın grubu yetişmiştir. Enstitüler, kesim incelemeleriyle, köy araştırmalarıyla, örnek uygulamalarıyla çevrenin ekonomik, toplumsal, kültürel yaşamını etkileyen, ekonomik girişimlere örneklik eden kalkınma merkezleri durumuna girmişlerdir.

Sonuç olarak; köy enstitüleri değişen toplumsal yapının içinde eğitim kurumu olmasının yanı sıra, kullandığı eğitim teknikleri açısından yaparak yaşayarak ilkesinin gerekliliğini ortaya koymuş ve olumlu işe dönük sonuçlar elde etmiştir.

Öneriler

- 1- Ülkemizde öğretmen yetiştirme sorunu gözden geçirilmeli, ilköğretime yetiştirilen öğretmenlerin ezberci öğretim yöntemleri yerine “yaparak yaşayarak” öğrenme sistemine uygun yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- 2- Üniversitelerin eğitim fakültelerinde bölgesel özellikler göz önüne alınarak, köy enstitülerinin eğitim anlayışını benimseyen uygulama okulları oluşturulmalıdır.
- 3- Günümüzde farklı sosyal ortamlarda yetişmiş öğretmen adaylarının, ülkenin her yerinde uyum zorluğu yaşamadan çalışabilmesine yardımcı olan öğretim programları geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

ALTUNYA, N. (2005), “**Köy Enstitüleri Sistemine Toplu Bir Bakış**”, Kelebek Matbaası, Ankara.

AKYÜZ, Y. (1989), **Türk Eğitim tarihi: Başlangıçtan 1988’e**. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 160.

AKYÜZ Y, (2001), **Başlangıçtan 2001’e Türk eğitim Tarihi**, İstanbul, Melisa Matbaacılık

APAYDIN, T (1990), **Köy Enstitüsü Yılları**, Çağdaş Yayınları İstanbul

BAHADIR Ziyet (1994) Köy Enstitülerinin Sosyolojik İncelemesi, Doktora Tezi, cumhuriyet üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas

BAYRAM, Feridun. (1999), **Eğitmenler, Öğrenmeyi Öğretme Ustaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1993), **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, Dikili Belediyesi Kültür Yay. No: 4, İzmir

BOYBEYİ, S. (1998), **100. Doğum Yıldönümünde Hasan-Âli Yücel**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

ÇAVDAR, T. (1985), **Türkiye’de Nüfus ve Nüfus Sorunu, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedi**, C.6, İletişim Yayınları, İstanbul.

D.İ.E (1973) **Türkiye’de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50. Yılı**, DİE Yayın No:683,Ankara

EVREN, N. (1998), **Köy Enstitüleri Neydi Ne Değildi**, Güldikeni Yay.Ankara.

ESKİCUMALI, A (2003) ” **Eğitim ve Toplumsal Değişme** ”: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923–1946 <http://buje.boun.edu.tr/upload/revizeedilmis/8aede6e20c12c708370828D8d01pdf>, s.1-4.

ESPERK, A(1978). “Eğitim ve Toplumsal Değişme”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1978.

GEDİKOĞLU, Ş. (1949) **Niçin Eğitim Kurşları Köy Enstitüleri**, İdeal Matbaa ve Ciltevi, Ankara

GEDİKOĞLU, Ş. (1971), **Evreleri, Getirdikleri ve Yankalarıyla Köy Enstitüleri**, İş Matbaacılık ve Tic., Ankara.

İNAN,R (1988), **Köy Enstitüleri ve Sonrası**, Öğretmen Yayınları, Ankara

KAPLAN, M (2003), **Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir

KIRBY, F. (2000), **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, Güldikeni Yay., 2.Baskı, Ankara.

KIRBY. F. (1962) **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, İmece Yayınları:2, Ankara

Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 04.05.1943 tarih ve 75 sayılı karar. TC Maarif Vekilliği Maarif Matbaası Ankara 1943

Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir TÜRKOĞLU P.Tonguç ve Enstitüleri. Türkiye İş Bankası kültür Yayınları 2. Baskı İstanbul 2000

Kültür Bakanlığı. (1938). *Köy Eğitimcileri Kanun ve Talimatnamesi*.İstanbul

Kültür Bakanlığı Dergisi. (1937), “Köy Eğitimi” 20-1, Ankara,

M.E.B (1946) Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri I ve II, Milli Eğitim Basımevi, Ankara

ORTAYLI, İ. (2002), **Gelenekten Geleceğe**, Ufuk Kitapları, İstanbul.

ÖZKUCUR, A. (1990) **Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüleri**, Selvi Yayınları, Ankara

ÖZGEN, B. (1993), **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, Dikili Belediyesi Kültür Yay.No: 1, İzmir.

PAZAR, M. (2001), **Köy Enstitüleri**, Güldikeni Yay., Ankara.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Yirmi beş Yıllık Çalışmaları Sağlık Dergisi 1948;10-11:50-57

SEMERCİ, B. (1990) **Türkiye’de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri**, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul

TEZCAN,M(1994) Toplumsal Değişme ve Eğitim. Ankara A.U.E.B.F.Yayınları s.191

TONGUÇ, İ Hakkı. (1938), **Köyde Eğitim**, Devlet Basımevi, İstanbul.

TONGUÇ, İ. Hakkı (1939), **Canlandırılacak Köy**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

TONGUÇ, İ. Hakkı (1940), **“Köy Terbiyesi ve Köy Enstitüleri, 2”**, Ulus (15 Ağustos 1940), 2.

TONGUÇ İ. Hakkı (1974) **İş ve Meslek Terbiyesi**, Ankara Kitap Yazarlar Kooperatifi,1932. 2.Bası: TÖBDER

TONGUÇ, E. (2007), **İsmail Hakkı Tonguç Yaşamı, Öğretisi, Eylemi**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği, İzmir

TÜRKOĞLU, P. (1997), **Tonguç ve Enstitüleri**, Yapı ve Kredi Yayınları İstanbul.

TÜRKOĞLU P. (2000) **Tonguç ve Enstitüleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

YAKA, A (2011) **Sosyal Değişme Türk Modernleşmesi**, Gündoğan Yayınları, İstanbul

YILMAN, M. (1993) **Çağdaş Eğitim Sosyolojisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları İzmir